

Universul

Anul XLIII Nr. 43.

25 Decembrie 1927]

5 Lei

literar

DELEGATUL...

SUFLETUL ROMÂNESC

DELEGATUL

Am știut să deschidem această galerie a sufletului românesc cu N. Titulescu. Cele mai reprezentative figuri ale culturii românești, dela medici la matematicieni, vor fi înfățișat cîltorilor noștri anume, dar fără îndoială că românul cel mai reprezentativ de azi e N. Titulescu. La propriu, că ministru de externe, dar mai ales la figurat, prin genialele însușiri cu care a crescut din acest pămînt și acest popor.

Incredințându-i-se sarcina de a lupta într'un duel diplomatic și oratoric înaintea unei adunări alcătuite din reprezentanții lumii — pentru dreptul și cinstea țării, alegerea s'a dovedit dintre cele mai fericite. În ziua când se va ști lămurit ce dure interese, materiale și occidentale în același timp, trebuiau învinse cu darul de a convinge, se va înțelege și mai mult sfurtarea magnifică a delegatului nostru.

N. Titulescu e socotit printre cei mai mari oratori ai timpului, nu numai de noi, ci și de către streini, dar poate că acest miraculos dar de a uni și învinge auditorul, cu aceiași ușurință în câteva graiuri diferite, pare să dea un luciul înșelător adâncilor lui însușiri de gândire și înțelegere socială.

Căci darul de a vorbi are, mai ales la noi, o reputație care îl presupune uneori gol de gândire, un fel de joc în oîd, o echilibristică la trapez.

L'am ascultat de numeroase ori înainte de plecarea lui din țară. Oratoria lui N. Titulescu e făcută din inteligență, curaj și sinceritate.

O inteligență neobișnuită care disprețuind clișeele de gândire poate merge pînă la esența problemei, surprinzând, ca printr'o revelație, pe adversar. Mai ales dacă acesta a rămas în convențional, în ponciful retorice, poate să-și considere cauza pierdută. Pentru motivul că dacă e nevoie, Titulescu iese din domeniul oratoric pentru ca să dea lupta în planul în care se încrucișează nude săbiile și floretele logice. Dacă adversarul are și el arcuri sufletești elastice și rezistente și îl urmează și aci, N. Titulescu recurge la ultima resursă, la sinceritate, la renunțarea la orice artificiu, la adâncirea în zona virgină a celei mai curajoase sincerități. L'am auzit vorbind și am văzut întreaga adunare parcă nimită mai înainte de propria ei posibilitate de a suporta un om sincer.

Dar în această formă, nu știu cîne

IDEALUL CREATOR

de N. TITULESCU

Priviți în jurul d-voastră! Ce vedeți? Pe de o parte frigurile speculei; omenirea alergând nebună după bogăția fără muncă; pe de altă parte, frigurile revoltei provocate de mizeria războaiului și de indignarea pe care o resimți când o compari cu avuțiile scandaloase cari s'au făcut într'o singură noapte. (Aplauze prelungite, îndelung repetate).

D-lor, e în acest moment, și la noi și aiurea, o așa frenezie de materialism, imbinată cu o așa frenezie de dreptate, încât cred că nu greșesc dacă spun că am ajuns la una din acele răspântii, la cari: ori se plămădesc religiunile noi, ori se plămădesc cataclismele istoriei. (Apl. prelungite și îndelung repetate; strigăte de bravo).

Văd, d-lor, toate greutățile de cari sunt înconjurat! Le pipăi, le număr, le cântăresc! Măsur putețile slabe cu cari trebuie să le înving și totuși nu poate să-mi intre în mințe o clipă că n'aș putea ieși învingător. (Aplauze prelungite, îndelung repetate).

D-lor, care să fie cauza acestui optimism?

Unii vor spune: O necesitate a oficialității.

D-lor, eu știu că guvernele sunt optimiste pentru timpul cât stau la cârmă, dar sunt extrem de pesimiste pentru momentele când ar prevedea că nu ele vor avea conducerea țării. Or, eu așez optimismul meu într'un viitor mai depărtat, nici în prezent, nici în viitorul imediat. (Aplauze prelungite).

Care să fie deci cauza acestui optimism?

Alții vor zice: Secretul artei d-tale. O necesitate a vrajei prin cuvânt!

D-lor, acei cari ar putea să creadă așa ceva nu știu și nu vor ști nică odată ce aport de sensibilitate deosebită aducem fiecare din noi în dosul acestei haine uniforme, care ne îmbracă gândirea și care se cheamă cuvântul. Acei cari ar

putea crede așa ceva nu știu că dacă cuvintele au așa de mare vrajă, e că poartă în ele bucăți din sufletul acelora cari le rostesc, bucăți din sufletul pe care oratorul și-l rupe și îl imprăștie ca să ajungă, fie măcar numai pentru o clipă, la deliciul suprem, care se cheamă comuniunea desăvârșită cu ceilalți. (Aplauze prelungite, îndelung repetate; strigăte repetate de bravo!).

Și atunci cauza acestui optimism nu poate să rămîie decât aceea pe care mi-o servese zilnic criticii mei: iluzia optică provocată de firca mea idealistă care mi se asvârță mereu în față, pentru a mi se profetiza că voi ieși învins în duelul meu cu realitatea fiscală și cu cifrele prozaice.

Ei bine, primesc explicația. Dar atunci, binecuvîntată croare, salutară iluzie, care, îngăduindu-mi să întrezăresc strălucirea zilei de mâine, nu mă lasă să fiu doborât de micimile zilei de azi, de toate micimile zilei de azi, căci nu e una care să-mi scape din vedere. (Strigăte repetate de bravo! Aplauze prelungite, îndelung repetate).

Și atunci, departe de a mă lepăda de cauza de un păcat, eu o revendic dimpotrivă ca o bogăție această minunată iluziune; departe de a o păstra pentru mine, eu vreau să o împărtășesc tuturor. (Aplauze prelungite).

Da, d-lor: Idealul creator e talismanul care transfigurează realitatea și îți dă puterea ca s'o birui; idealul creator e izvorul la care, dacă te adapi, ești ferit și de descurajare și de limitarea în satisfacții; idealul creator e sinonim cu intuiția cea mare care azi, în lumca hăntuită atîta vreme de fiorii reci ai morții, îți îngăduie să încerci, în fine, fiorii dătători de viață și presimțirii sacre și ai renasterilor nesfârșite. (Aplauze prelungite și îndelung repetate; lungi ovaiji, strigăte entuziaste de bravo! Cameja cere afișarea discursului).

l-ar mai putea urma la noi, în afară de N. Iorga.

Sufletul lui N. Titulescu are toate elementele unei orchestre: de la jocul de pîcicato al vioarei prime, la induișerea violoncelului și de la umorul fagotului, la stridența metalurilor. În felegetei de ce după fiecare discurs mare, are febră două luni de zile. După ce juca o seară teatru Eleonora Duse cădea leșinată, căci, trăise în scenă prea intens.

La fel N. Titulescu trăiește „devine” în fiecare discurs mare pe care îl face și de fiecare dată se consumă ca și

când ar avea contract cu un vrăciu, căruia i-ar da trei ani din viața lui ca să i-i dea înapoi concentrați în trei ore, pentru ca să poată fi trăiți mai în'ens.

Fragmentul pe care-l publicăm deasupra e singur el în stare să arate cum se trăiește un discurs.

CAMIL PETRESCU

neadevarate

pe vremea debutului

D. Titulescu pleda în fața Curții de Apel un proces în care avea de adversar pe un bătrân profesor a cărei prezumțiozitate și pedanterie erau recunoscute de tot baroul.

Enervat de atmosfera vădit favorabilă pe care tânărul debutant și-o creiase prin pledoaria sa, magistrul încheie replica absurd, afirmând convingerea că onorata Curte îi va da dreptate deoarece părerile sale „sunt ale unui om și mai bătrân, și mai cult și mai inteligent decât d. Titulescu.

La această apostrofă așa de precisă viitorul ministru răspunde calm și surâzând:

— Onorata Curte să-mi îngăduie o obiecțiune. Domnul Profesor a spus că este mai bătrân decât mine: asta se vede; că este mai cult: asta se poate; că este mai inteligent: asta ș-o spune alții.

Nu știm dacă d. Titulescu a câștigat procesul în fața Curții, dar e cert că l-a câștigat în fața opiniei publice.

d. N. Titulescu și d. Vintilă Brătianu.

E prea cunoscută prietenia personală, extrem de afectuoasă care leagă pe cei doi bărbați de stat și prea mari sunt contrastele dintre ei doi, ca să nu fi dat toc la comentarii amuzante, care pun în și mai frumoasă lumină sentimentele pe care le au unul pentru altul.

risipa c-ai Titulescu.

E fabuloasă reputația de risipitor pe care o are actualul nostru ministru de externe. La hotelurile cele mai mari din apus, ocupă apartamente princiare, recepțiile pe care le dădea la Londra erau renumite chiar acolo în țara lorzilor. Pentru una se zice că în cursul iernii a adus în vagon de flori — rare și scumpe — dela Veneția (chiar dacă nu e adevărată e frumoasă găsită). Dar asta costă bani. Bani mulți și ministru al finanțelor este cine? — chiar d. Vintilă Brătianu autocrul formulei teribile: economii... mereu economii...

Asta nu înseamnă însă că distiernicul a refuzat pe trimisul extraordinar la Londra. D. Vintilă Brătianu îl iubește atât de mult pe d. Titulescu în cât n'ar putea să-i refuze nimic. Dar se vede că pre-o scrisoare așa, tot trebuie să-i fi scris.

Iată de ce în ziua când sosi la Londra, d. Vintilă Brătianu se pomeni luat la braț de către autorul impozitului pe venit și dus la un bărbier.

— Doar nu vrei să dai ochii așa cum ești cu lorzii ăștia?

Șa aranjat ministru de finanțe barba, șau ferchezuit amândoi, dar la plată d. Vintilă Brătianu a crezut că-i vine rău.

— Plătește!.. plătește! Vezi așa se cheltuesc banii aici.

Au mers la croitor.

D. Vintilă Brătianu îi spuse triumfător că frac are.

— Frac? Frac la recepții. Altfel smokingul și jacheta sunt de rigoare.

Resemnat, distiernicul s'a lăsat măsurat și răsămăsurat de croitor, dar când a auzit de preț a vrut să fugă.

Trimisul extraordinar al regelui l-a d-rit scurt de braț.

— Nu se poate! plătește Brătianu Vintilă... Și să nu te mai miri pe ce cheltuesc eu banii aici.

La masă d. Vintilă Brătianu se gândea firește la un birt mai după finanțele țării și țării leului. A fost dus la unul dintre cele mai luxoase restaurante din Londra.

— Trebuie să ne întâlnim cu un director de ziare. Are un sfert din presă în mână lui.

De atunci d. Vintilă Brătianu nu mai refuză nici o cerere a prietenului său. Asta o știu și ceilalți membri ai cabinetului care protestează une ori împotriva cruntelor reduceri de credite, aplicate tuturor, numai d-lui Titulescu, nu.

omul matinal și omul tardiv.

Mai sunt și alte contraste între acești doi faimoși prieteni.

Domnul Vintilă Brătianu e în picioare la 5 dimineața, d. N. Titulescu se scoală abia pe la 3—4 după amiază. Căci pe când cel dintâiu se culcă aproape imediat după masa de seară, ministrul de externe, chinuit de insomnii lucrează până la 3—4 noaptea.

Închipuiți-vă acum ce s'a întâmplat la Londra când erau amândoi împreună, sau mai exact când trebuiau să fie împreună. La cinci dimineața d. Vintilă Brătianu se scoală după obiceiul, își ia baia zilnică și se îmbracă cu hainele frumos păturite de cu seara pe scaun.

Pe urmă sună. Nu vine nimeni. Resemnat începe să lucreze la memoriul care îl interesa. Pe la 9—10 sună din nou ca să ceară d-lui Titulescu niște lămuriri. Iar nu răspunde nimeni.

În sfârșit pe la 12, intrigat, ese din cameră și începe să caute singur pe servitor ca să-l trimită la bunul său prieten. Nu întâlnește pe nimeni în toată casa. Firește nici servitorii nu se sculaseră.

În schimb când seara, după ce s'a îmbrăcat și se pregătea de lucru, d. Titulescu vrând să postească pe d. Vintilă Brătianu, află că acesta se și culcase deja.

E adevărat că în cele din urmă tot s'au întâlnit... în guvern.

tot între prieten.

La Cameră. Discută amândoi prieteneste, o chestie interesantă. D. Titulescu a obosit:

— Hai la bufet...

D. Vintilă Brătianu tresare.

— Nu, nu mi-e sete.

Și ministrul de externe tachinându-l.

— Hai că fac eu cumsle... Am un fond special.

... și streinătatea

S'ar putea spune că azi d. Titulescu e cel mai cunoscut român în streinătate. Ar fi poate mai exact dacă am spune că e o adevărată figură europeană. În fiecare zi numele lui apare în câteva gazete europene. Nici nu mai e întovărășit de altă explicație. Formează singur aproape titlul de articol: M. Titulescu depose son rapport (și urmează dedesubt articolul sau telegrama agenției mondiale).

La Geneva era una dintre simpatiile ziaristilor din lumea întreagă.

De altminteri e european și prin relațiile de prietenie pe care le are cu principalii oameni politici din Europa. Când toată presa europeană s'a alarmat acum

câteva zile din cauza gripei d-lui Titulescu, delegații, se interesau oficial, prin telegrame reproduse de toate ziarele de pe continent, de sănătatea prietenului și amânau din oficiu chestia optanților.

De altminteri acest proces al optanților unguri a fost un sincer și mare succes oratoric al d-lui Titulescu. Toată presa a recunoscut aceasta. Avea de adversar pe contek Appony care are reputația el însuși de a fi unul dintre cei mai mari oratori ai timpului. Ziarele germane cu toată prietenia pentru Ungaria nu s'au sfiit să recunoască modul strălucit în care a fost pledată teza românească. Unul dintre ele mai îndărjit prieten al Ungariei scria „că ar fi nedrept că fostul aliat al Germaniei să piardă un proces just numai din cauză că d. Titulescu are talent.

„Magyarország”, foaia legitimistă, care cere războiu împotriva noastră mai zilele trecute scria și ea între altele următoarele:

— „acest om a prezentat în așa fel teza românească, condamnată de mai înainte de toate spiritele juridice, în cât mulți delegați au devenit dintr'o dată cei mai aprigi apărători ai punctului de vedere românesc”.

Reputația de mare orator al d-lui Titulescu e cu adevărat europeană, stărnește un interes general. Interesant de urmărit acest lucru chiar în revistele cu tendințe de umor. Una dintre ele scria în timpul sesiunii:

Vedetele fac rețetă. Liga Națiunilor face săli pline. E de prevăzut că în Septembrie când se va discuta din nou procesul și va vorbi iar Titulescu va fi din nou bătaie pe bilete.

Nu greșeam deci afirmând că ministrul nostru de externe prin talentul lui și prin simpatia pe care o radiază în juru-i e una dintre cele mai reprezentative figuri ale țării noastre.

Agencia telegrafică anunță de altfel că e vorba să fie ales membru al Institutului Franței.

Notă biografică și bibliografică

D. N. Titulescu s'a născut la Craiova în anul 1883. Tatăl d-sale Ion Titulescu a fost președintele Curții de Apel din orașul oltean. Viitorul ministru de externe a fost unul dintre cei mai străluciți elevi ai liceului Carol. A făcut studii de drept la Paris, laureat în două rânduri. Numit profesor de drept civil în 1905 la universitatea din Iași, a trecut în urmă (1909) la acea din București.

A fost ales întâia dată în parlament în 1912. Cinci ani mai târziu, în 1917 era ministru de finanțe. A fost delegat la Conferința de pace și e unul dintre semnatarii dela Trianon. Din nou ministru de finanțe în 1919—1920 în cabinetul general Averescu, a introdus impozitul asupra venitului și a modificat sistemul fiscal. La 1922 odată cu venirea la guvern a partidului liberal a fost trimis ca ministru plenipotentiar la Londra. Numit ca delegat al României membru în Consiliul Ligii Națiunilor, a intrat în actualul guvern ca ministru de externe.

A publicat:

La théorie des droits éventuels.

La distribution du Patrimoine.

L'Impôt sur le revenu.

L'Impôt sur le Capital

și numeroase alte lucrări și articole în domeniul dreptului și al finanțelor.

P O E Z I A

GEORGE GREGORIAN

B E Ţ I V U L

Da, am băut. Poate sunt beat.. Nu vreau
Să contrazic pe nimeni pentru-aiut.
Aceasta-i viața: Un voiaj pe gât.
Și orice-aș face 'n ea, v'o spun pe șleau
Că tot nimic nu fac. Mai bine beau!

Acelaș trust... ce-mi bivolează teasta:
Măncare, somn și iarăși o mâncare,
Digestie, palavre, o țigare,
Ziar pe noptieră și nevastă!
M'a ofticit rotațiunea asta!

Măi suflete, eu nu sunt mă de vină!
Tu, biet bețiv de cramă 'n via bollită...
Eu sunt și eu o brută clandestină
Și pe-amândoi într'unul, ca pe-o vită,
Ne măn' o nuelușă de lumină.

Scânteia mea și-a ta, o vorbă lată.
Vr'un ideal? Aceeași razachie!
De centrul instelării ce te 'mbată
Ne leag' acest gâtleej ce se dilată
Intr'o băltoacă de periferie!

Atât! Un basm, o foame și o setel
Nu-s beat! De scârbă lacrămile-mi vin...
Hei, de-ar fi fost să sbor pe basm, să n'am destin!
Să beau văzduh! Să beau azur! A...zur.. Băete,
Mai adă un pahar de vin!

LA FONTAINE

GREERUL ȘI FURNICA

Greerul cântând mereu,
Vara lesne, toamna greu,
Crioășu 'l găsi calic
Și 'n hambare cu nimic.
Nici măcar o firmitură
De viermuși să bage 'n gură.
Atunci pleacă, plin de frică,
La vecina lui furnică,
Și se roagă, pân' la vară —
Ca de foame să nu moară.
In hatăru-i să renunțe
La pre-o câteva grăunte.
Și' făcându-și vocea blândă:
— „Jur pe cinstea mea de greer
Ți le 'ntorc cam după treer!
Și-ți plătesc chiar o dobândă!
Dar furnica îndrăcită,
La 'mprumut și cam sgârțită —
(Asta-i singuru-i cusur)
Intrebă pe Trubadur:
— Vara ce-ai făcut vecine?
— „Ți și noapte stam la drum
Și cântam pentru oricine...
— Ai cântat? Imi pare bine!
N'ai de cât să joci acum!

CINCINAT PAVELESCU

ROMULUS DIANU

ORA ALBASTRĂ,
PE TOPLIȚA

Măi țin minte o țară de sticlă și de apă
Unde s'a scurs arșița în ochi de chihlibar
Și unde aventura reînfloroste rar
La ora când trifoilul în putru foi se crapă.

Mai țin minte țărâna pe care am stătut
Cu serpii morți în iarbă și pasări moarte 'n cuib
Și râsul tău cu care acest vorbit înbuib
Să sune bărbătește: și dulce și temut.

Mai știu privirea moale, de noapte ce 'ntorceai
Ca o procesiune de luntri și pisici
Când dispăream călare, eu mic sub stele mici,
Cu inima ta caldă ca un pahar cu ceai.

Ca printr'un ou de ghiță desfăci în semne bune
In ora mea albastră cupa de sânge stâng
Și bucuria toată ce pentru tine strâng
Ca un inel pe piatră să cadă și să sune

Aidoma cu bobul înțărinat și supt
Eu te presimt în aer, în plante și în râu,
Ființa ta va crește din mine ca un grâu
Și voi rămâne magic și putred dedesupt.

PAUL CLAUDEL

POSOMORĂTUL MAI

Prinșesele cu ochi de căprioară treceau
Călare pe drumul dintre păduri.
In codrii întunecoși haitele vânau,
Cu surde lătrături.

In ramuri perii lor fini se prinseseră
Aveau frunze înclăiate pe față.
Cu mâinile ramurile înlăturaseră,
Cu ochii sălbatici priveau împrejur și în față.

Regine-ale codrului unde cântă pasărea fagului
Unde ziua firavă tănjește,
Ridicați-vă ochii, ridicați-vă capetele,
Capetele umede tinerește!

Vai! sunt prea mic și voi nu mă iubiți,
O prietenele mele, încântătoare Prinșese-ale serii! Veniți,
Ascultând cântecul sălbaticilor porumbei
Fără să mă vedeți mă priviți.

Alergați! ale haitei lătrături se ridică!
Și norii cei grei se pornesc.
Alergați! praful drumurilor se ridică!
Mohorâtele foi se rotesc.

Pârâu-i departe. Behăe turma
Fug eu, plâng eu.

Munții în nori își pierd urma.
Pe păduri ploaie cade de cinci ceasuri mereu.

EM. G.

AVENTURA LUI TITU HERDELEA

LIVIU REBREANU

Autorul lui Ion anește în moa impresionant, admirația celor mai pretențioase cercuri literare de la noi, cu aceea a celui mai mare număr de cititori pe care i-a avut vre-un prozator, român. E primul mare romancier pe care-l avem și fără îndoială „Ciuteandra“ apărută zilele acestea va confirma această opinie. Ca toți romancierii mari, Liviu Rebreanu are talent de la 100 de pagini în sus. Nu face „stil“ și deci nu e un novelist. De altfel în bucata care urmează, inedită, eroul e cunoscut încă din „Ion“ și este et însuși erou de roman în „Răscoalele“.

D-na Elena Alexandrescu ținea morțiș să apropie pe chiriașul ei de Niculina, sora lui Jenică. Apropierea i-ar deschide și ei perspective noi în sânul familiei Ionescu, urmări ale meritelor neprețuite ce și le-ar câștiga prin niște străduinți atât de harnice. Dacă îndemnurile ei ar izbuti să convingă pe Titu să se însoare până la urmă cu Niculina, ce ar mai putea împiedeca oare căsătoria ei însăși cu iubitul Jenică?

Titu Herdelea, crezând că-i face plăcere, se pornise să-i povestească pe îndeclete și cu inflorescențele de ocazie cum a petrecut la țară, la moșia Iuga. D-na Alexandrescu însă, muncită numai de planurile ei, îl întrerupsese curând misterios și gales:

— Știi vestea cea mare, domnule Titu?... Nu știi!... Nici n'ai să-ți inchipui cine a fost pela mine cât ai lipsit d-ta!... Niculina! Da, drăguța de ea... A venit meren. Mă iubește ca pe o soră și m'a înțrebat meren de d-ta, când vii și ce faci și câte de toate...

— Da?... O, foarte dragălaşă d-soara Niculina — murmuă tânărul, măgulit, dar și jignit puțin că a fost întrerupt, ceea ce dovedea că n'a fost ascultat cu interesul ce-l așteptase dânsul.

— Hoțomanule, hoțomanule, mi se pare că ai pus ochii pe Niculina noastră! Săcu gazda insiruant, amenințându-l cu degetul. Ce să-ți spun, n'ai gust rău! Fete cu Niculina nu se găsesc pe toate potecile -- și frumoasă, și tânără, și de familie bună, și cu zeștre... N'ai gust rău, nu! Adevărat că și d-ta ești băiat simpat'c, cu viitor... Ați fi o pereche cum nu se poate mai potrivită, numai să dea Dumnezeu să fie cum cred eu...

Și ve-o jumătate de oră Titu trebuia să asculte explicațiile, combinațiile, sfaturile, îndemnul d-nei Alexandrescu. Incutul cu incutul ajunsese să se simtă prins într-o urzeală de hănueli și inchipuiri care îl amețiră. Iși aduse aminte de sindrofia de deunăzi, când Niculina, la despărțire, i-a căzut în brațe... El nu dăduse nici o importanță momentului de moleșală amoroasă. O sărutare, în

treacă, poate să însemne o obligație? Și iată că acum d-na Alexandrescu aleargă cu gândurile la căsătorie... El și căsătorie! Ar fi fost de răs, dacă doamna n'ar fi pus atâta râvnă serioasă în ton ca și în stăruință. De peste două luni, de când era în țară, încă nu și-a putut aranja nimic sigur. Se numea ziarist, ca să-și dea iluzia unei cariere, dar trăia de azi pe mâine, ziua de mâine fiind mereu un semn de întrebare...

Mai târziu după ce scăpă de apăsarea belșugului verbal al doamnei, tânărul avu nustrări pentru că nu a rețezat dintru început gândurile ezidei. Un refuz hotărât, energie ar fi zădărnicit orice puțințe de complicații viitoare. Iși dădu seama însă că simțământul vinovăției lui a fost principala lipsei de curaj. Dacă atunci, la sindrofia ceea, n'ar fi exagerat un sentimentalism, care i se păruse cerut de împrejurări, poate că azi nu s'ar găsi în situația de-a trebui să caute o formă cum să se anere de mâna și inima unei fecioare încrezătoare...

În după-amiaza aceleasi zile, tocmai când se pregătea să plece în oraș d-na Alexandrescu îl strigă iar și cu atâta insistență parcă s'ar fi înfămolat ceva grav Titu deschise usa cu băgare de seamă. Doamna îl întâmpină cu un surâs triumfător, arătându-i pe Niculina care adineaori picase, încât nici nu-și scosese încă mantoul:

— Uite cine a venit! Incurcat, cîntând să fie totuși încântat și galant, Titu sărută mâna Niculinei care îl mângăia cu o privire caldă, puțin mișcată și sficoasă. Apoi murmură cu înputare dragălaşă:

-- Ce mult ai lipsit din București!... Nu și-a fost dor de... nimeni?

— Traza întâi și-o pregătise; a doua însă a țâșnit singură încât deabia în ultima sutime de clipă a izbutit să zică „nimeni“ în loc de „mine“, cum îi venise. Deaceea se roși și tot fără să vrea, strănse nervos mâna tânărului.

— Mult, mult! minți el languros. Atunci interveni d-na Alexandrescu: -- Ei, Niculino scumpă, dac'ai ști tu ce

mi-a spus azi dimineață dumnealui, chel

Surăse larg și trase cu ochiul înțe legător spre Titu care vruse să protesteze, dar se răsândise la timp, de frică să nu fie rău-crescut. Fata se repezi la d-na Alexandrescu, implorând-o:

--- Și nu mi-ai spus?... Vezi cât ești de răutăcioasă!... Să știi că m'am supărat pe tine... Aide, spune-mi ce-a spus!... Mă curăști cât sunt de curioasă când...

— Adică de ce nu ț-ar spune chiar dumnealui? zise doamna. Doar n'o să mă faceți pe mine poșta voastră... Dealtfel să mă și senzați, dar trebuie să mă reped până la cizmar, în fundul curții, că i-am lăsat de eri un pantof să-mi îndrepte tocul și...

Es' tacticos, închizând ușa încet să nu se izbească.

Titu rămase atârșit în fața Niculinei, care acumă merse spre el, rugătoare:

— Nici d-ța nu vrei să-mi spui ce-ai spus?... Te rog!... Dacă te rog?

— Nimica... zău, nimica — bălbăi tânărul în nestire, dându-și seama că e ridicol, dar incapabil să găsească o scăpare onorabilă din încrântura ce i-a pregătit-o d-ua Alexandrescu.

Fata, bucuroasă că au rămas singuri, nu se multumi cu răspunsul lui. Fi ceru cuvintele întocmai, se liși de el, îl privi în adâncul ochilor... Titu îi simțea respirația și-i vedea buzele vonsite înținse spre gura lui ca o imbiere. Mantoul deschiat îi desvăluia linia corpului, moale, sinuoasă; corpul avea tremurări nevăzute și totuși bănuite. Căldura ei îi topi gândurile în creier. Încet, plecându-și ochii în ochii ei, zise cu glas schimbat:

— Te iubesc...

Îndrept recunosțință ea îi dăruie buzele

Urmă o spovedanie, în vorbe fără șir, în priviri lacome: a fost foarte măhnită că nu i-a trimis măcar două rânduri și l-a tertat pentru că s'a întors; trebuie să vie și pela ei uneori, cu toate că maicăsa nu se va mișca nicio secundă de lângă ei; toate bătrânele așa sunt; s'a împrietuit cu d-na Alexandrescu numai ca să poată veni pe-acți, să-l vadă; părții ei nu văd cu ochi buni legătura dintre Je-

nică și doamna care e cu vreo cincisprezece ani mai mare ca dânsul; Elena cunoaște taina inimii ei și e o femeie foarte cum se cade, mai ales că are de chîriaș pe Titu; promite solemnă că va face tot posibilul și va trece în ficcare zi pe la d-na Alexandrescu.

Niculina se ținu de cuvânt Venea zilnic pe la „cumnătica“ (d-na Alexandrescu o îmbrățișă când auzea din gura ei vorba aceasta fermecată), totdeauna când unu era acasă Jenică și când Titu era... În fața ei tînărul se simțea fericit și uita îndoaile și scrupulurile ce-l frământau în lipsa ei. Descoperirea mii de scuze care-l apărau și nu mai puțin imputări care-l acuzau când își întreba conștiința. În privirea fetei însă începură să joace licăriri noi, ciudate. El nu le putea explica. I se păreau neliniștitoare. Auzise că multe femei, și mai multe fete, când se cred însele, nu pregetă a face scandaluri publice, ba și crime. Dar dacă și Niculina...?

Titu Herdelea avea de scris un articol important pentru gazeta la care, prin stăruințele lui Iuga, fusese angajat de curând provizoriu. Deaceea fu multumit când d-na Alexandrescu îl vesti că pleacă cu Jean și decî să aibă grije de casă. Iar dacă ese, să încuie și să ascundă checa dela antru, știe el unde. Tocmai se temuse să nu dea și azi peste dânsul Niculina și să-l fie de taitas. Asa eel puțin a scăpat de asemenea plăcute surprize și va putea scrie în deplină liniște și pe îndelete...

Se desbracă. Își pune un halat vechiu și niște papuci ieftini, își răsnește câteva țigări și se așternă pe muncă. În odăiță făcuse cald; în soba de tuciu mai ducea focul. Umplu câteva file cu fraze rotunde. Gîndurile i se înșirau ca mărgelile pe un fir roșu. Fumul de tutun îi învăluia capul ca un norăș de vată, iar pe dușumele mucurile, așuncate la înțâmplare, însemnau pauzele inspirației lui ziaristice... Spre cinci, când începea să se întonece, nu-i mai lipsea decît o încheiere de efect. Ca să-și scormonească avântul, recitî tot articolul, mormăind patetic unde i se părea mai reușit.

— Bravo! se încurajă dânsul. Perfect! Dacă nici asta n'are să facă senzație, apoi...

Sfârșitul incisiv însă nu se ivea. Cîntându-l în rezervoriul minții, se ridică, luă lampa de noaptea și o duse pe blorou, să aprindă lumina. Ca poate așa să-i răsară ideea. Seose abajurul și sticla, foarte atent, mereu îngîndurat. Uităndu-se după cutia de chibrituri, auzi doada un ciocănit sfios. Până să se întoarcă ușa se deschisese.

— D-ta? făcu Titu atât de mirat că se rusină îndată el însuși de tonul întrebării.

Niculina, parcă nu l-ar fi auzit, cu spatele răzîmă de pervarezul usii, cu ochii la el, stătea înfricoșată ca și când ar fi nemerit într-o casă străină.

— Iartă-mă, Niculino — adăogă el îndată, desmetecit și apropiindu-se. Uite cum mă găsești!.. Vream să fac lumină și....

Fata îl opri cu un gest instinctiv, iar după câteva clipe șopti:

— Așteptai pe cineva?

Cînd Titu încercă să răspundă, altă

întrebare îl iscodi, însoțită de un zâmbet tulbure:

— Nici pe mine?

El clătina din cap.

— Și, vezi, eu totuș am venit! murmură Niculina cu o privire cure pătrunsă în sufletul lui ca un fir de lumină.

În ochii ei pălăiau mai viu licăriri misterioase. Pe Titu nu-l mai nelinișteau. Acuma le simțea taina... Înfașurată în mantou, cu blana de vulpe în jurul gâtului, o căciuliță de catifea înfundată pe cap, Niculina i se părea că răspândește o lumină vaporosă în odaia ce se lupta cu amurgul.

— Ai adus bucurie în camera asta tristă...

Titu pusese o tremurare romanșoasă în glas, ceva teatral și prefăcut, deși inima lui era sinceră. Niculina simți nu mai glasul inimii și se apropiă recunoscătoare, cu brațele întinse:

— N'am să te deranjez... Mă mulțumesc să te privesc lucrînd, să fiu aici cu d-ta...

— În orice caz... — răspunse tînărul, cu alt glas, turburat de apropierea ei. Nu isprăvi, îi luă amîndouă mîinile și le strîne la inimă. Apoi, fără nici o trecere, îi scoase mantoul în vreme ce ea însăși își scoase căciulița.

Întunerecul se infiltra nesimțit în odaie. Lucrurile luau înfașări mai rotunde, își pierdeau contururile, se confundau. Numai fereastra ce privea în curte păstra o culoare alburie și în ea se imbulzeau și se vâltoau cei dintâi fulgi de zăpadă ca un roi de fluturași albi în căutarea unui adăpost împotriva frigului și întunerecului.

— Unde să stăm? întrebă Titu cuprînzîndu-i mijlocul. Vezi, aici, la mine, nici n'avem unde să stăm împreună, alături...

Niculina burta pe față un surâs de fericire. Ei toate i se păreau fermecătoare. Se așeză pe marginea patului, uitându-se cum Titu pune două lemne pe foc, cum întorcea cheia în broască... Deabia cînd el îi luă capul în mîini și o sărută mat apăsător ea altădată, avu o tresărire și murmură cu o imputare șovăitoare:

— De ce ai încuiat usa...

El însă nu răspunse, ci alunecă în genunchi, la picioarele ei, și-și ascunse o brații în poala ei, încolăcindu-i mijlocul cu brațele. Ea se simți amărită că întrebarea i-a lăsat-o fără răspuns și începu să-și plimbe, nervos degetele prin părul lui. Se gîndea că nu poate rămănea cu usa încuiată și că trebuie să plece numai decît. Ochii ei priveau în neștire iocul funigecilor în fereastră, prin gînd îi trecea neîncetat usa încuiată și hotărîrea de plecare. Buzele ei totuș șoptiră stins, neputincios:

— Titule drag, fii cumințe... cumințe... Imi promiți?... Promițe-mi...

El se ridică brusc, parcă l-ar fi deșteptat din vis:

— Îți jur... Jur...

Se așeză lângă ea, pe dunga patului. Jurămîntul îi se părea acuma amîndu-ora exagerat. Totuș cuvîntul destrămase ceva în sufletul lor. Niculina, ca o scuză și ca o încurajare, se simți datoră cu explicații. Nici nu se gîndise să treacă azi pe-aici. Dar Elena cu Jenică au venit pe la ei. S'au invitat și la masă, iar pe urmă vor să joace cărți, încît n'au să se întoarcă acasă înainte de miezul nopții. Ea știa că el a rămas singur... Până la ora mesei mai era atîta vreme! De ce ar fi stat să asculte aceleași clevefiri ale cucaanelor bătrîne, cînd nici, cu Titu, ar avea atîtea de vorbit! Fîndcă

demult trebuia să întoarcă o vizită unei prietene, a eșit și a venit aci...

Nu se uita deloc la Titu care asculta lipindu-se tot mai mult de ea, auzindu-i bătăile inimii din ce în ce mai clar, simțindu-i uneori tot corpul tresărînd. Deodată, pătrunsă parcă de o frică mare, Niculina se sculă murmurînd:

— Acuma însă trebuie să plec... Lasă-mă, te rog!.. Unde mi-ai pus haina?

Titu se cutremură de spaimă. Îl durea închipuirea că va rămănea iar singur, cu articolul nesfîrșit, să caute o încheiere de efect. Acuma tot ce nu era Niculina i se părea fără nici o însemnătate. Nimic în lume nu avea vraja ce o împânzise ea în odăita năclăită de fumul țigărilor. Înfașurarea ei de nimfă ostenită de feciorie, glasul ei șoptit și blînd care picura un mister coplesitor, ochii ei mari, puțin speriați în fata necunoscutului pe care totuș îl căutau, corpul ei cu tresăriri chinuitoare, acestea însemnau acuma pentru dânsul tot rostul și toată înțelepciunea lumii... Disperat că ar putea-o pierde, îi afînu calea, o îmbrățișă și, scufundându-si privirea în ochii ei, bălbăi răgușit:

— Nu se poate să pleci așa...

Îi fu rușine de ce a spus, dar ea, ca și cînd ar fi auzit un ecou al sufletului ei, răspunse cu un surâs înțelegător care rețeta întocmai cuvintele lui. Apoi mîinile lui se încurcară în blaza ei subțire și albă, prinsă în față cu câteva conci. Cu același surâs mirat și mulțumit Niculina îi ajuta la descherea bluzei, șoptind totuș, instinctiv și ca o imputare convențională:

— Ce faci... Nu, nu, te rog... Vreau să plec...

Titu auzea cuvintele și nu înțelegea sensul lor. Spunea și el ceva, cu glas uscat, fără să-și dea seama ce. Cuvintele lor se amestecau și se împreunau într'un zăngurit de inimi ce se doresc...

Pe urmă Niculina, dreaptă, cu picioarele strînse, nemiscată, rămase numai în cămașa scurtă, din sus de genunchi, lipită pe corul fraged ca o apărare provocătoare. Brațele ei goale se încreușau pe piept, silindu-se să ascundă sânii netroși care păreau, cu sfîrcurile lor, singurul sprijin pentru cămașa gata să alunecă jos.

— Mi-e frig... — suspină Niculina cu o ușoară scribulite.

Titu, tăcut, o luă în brațe, ca pe un copil somnoros, și o așeză în pat...

MOARTEA IN PROVINCIE

de TUDOR MUȘĂTESCU

În familia Negoescu, e doliu mare.

O telegramă lapidară, în stil de isprăvnicel, a anunțat moartea subită la moșia sa din Iepurenii — a domnului Pârveu Negoescu, mare proprietar, fost primar, prefect și senator al districtului.

„Domnu Pârveu, mort azi instantaneu căutându-l porumb magazin.

Cu stimă, Gligore“

În orașul de provincie, unde locnește, vărsată și atotputernică, familia defunctului, vestea s'a răspândit ca o molimă.

Morțile, crimele și adulterurile, se svonesc în târgușorul acesta, cu înțelea fulgerului.

Centrul din case anăunțele și precizările, se împrăstie în cele patru puncte cardinale ale orașelului, este „Cafeneaua Port-Artur“, s'întâlnește în inima târenului, la doi pași de gară, de „Cercul Militar“, de prefectură și de cimitir.

Despre moartea lui Pârveu, s'a auzit pela nouă ceasuri dimineata, adică îndată ce telegrama a fost transmisă dela Iepurenii, la Oficiul local. Cel dintâiu care a auzit vestea la cafenea a fost căpitanul Procopiu, fost comandant al pompierilor, treizeci de ani în șir.

— Mă ducesem, neică, să predau o recomandată la Poștă. Georgeasca dela recomandate, vorbea cu Istrătescu dela mesagerii. Zice, Madam Georgescu, mult mă mai îți aicea în picere, la ghișeu?

„Nu te supăra, domnule căpitan, îmi zice. Dar anzii una, de nu'mi vine s'o crez. A murit domnu Pârveu. D-zeu să-l ierte dacă o fi adevărat.

— Negoescu, frate?

— Păi... Negoescu... De-ai vorbeam cu Istrătescu... Zice c'a citit el telegrama care a dat-o logofătul dela moșie.

Și căpitanul Procopiu se înduioșase povestind, în timp ce toți obișnuții cafe-nelet se strânseseră roată în jurul lui, unii cu cestile de cafea în mână, alții cu ceaiurile, ori cu cărțile de pichet.

Până la unsprezece, nu era om în tot târgul, care să nu fi aflat evenimentul.

Moartea are un dar mare... Trezește în sufletul tuturor celor care te cunoaște, un regret, o prietenie, pe care nici tu cel dispărut, nici cel ce o simte în urma ta, n'ați fi hănuit-o, în viață.

Pe Pârveu Negoescu îl regreta toată lumea. Chiar cei cari nu îl votau în alegeri, îi puneau acum protecție pe lângă Dumnezeu, recomandându-l spre iertarea cea de-apururi.

Dar, după ce, vestea neașteptată și-al făcut efectul, curiozitatea generală avea nevoie de amănunte. Nu știa nimenea de ce a murit Pârveu?... Când a murit?... Când îl îngropă?... Cui a lăsat averea?

Apariția tristă, cernită și nerasă a lui Barbu Negoescu, fratele mortului, tot mare proprietar, tot fost primar, prefect și senator al districtului, fu o ușurare pentru cafeana.

Cu mutre întristate, curioșii îi tăiau drumul și îl salutau larg, mai larg ca de obicei, cu melancolice elătinări din cap.

Pe deală parte, Barbu, simțea nevoia să spuie cuiva, să fie compătimit și înțeles.

Se opri dar, în ușa cafenelei și ceru cu voce de copil care cântă la bas.

— Dimache!... Adu-mi o cafea, dragă... Dar, amară Dimache... fără zahăr...

Toate privirile îl încouiurară... — Se duse și bietul Pârveu! rupse ghița Procopiu.

Barbu își șterge o lacrimă, pe care o păstrase amărit pentru cafeana.

— Dumnezeu să-l ierte!

— Ce să fi avut frate?...

— Nu știu nici noi... Bietul frate-meu suferea de cord.

— Și de inimă... Știu eu, întări căpitanul, către ceilalți.

— S'a dus fin-meu al mare la Iepurenii, și-l aducă.

— Păi... îl aduceți?

— Daa... săracul!... Il aducem... Il îngropăm aci, în orașul lui.

— Foarte frumos din partea voastră că v'ați gândit să-i faceți plăcerea asta... să fie aci îngropat lângă voi... il încurajă căpitanul Procopiu... „Măine îl îngropați?“

— Așa ne-am hotărât... Măine la două. Până vine nopii, până slujește, până își fac nevricalele bietele fete, se face treabă. Tocmai la patru dacă o putea, săracul, să rămâie liniștit pentru totdeauna.

Barbu Negoescu, era frate mai mare al defunctului... Amândoi — urmașii unei vechi familii din județ, mosteniseră odată cu moșile nemăsurate și falma bătrânului Iordache Negoescu, boer învățat și fruntaș între fruntași.

Dar, pecăta vreme Pârveu, semănase ta-tălușă ager la minte și slăbănog la trup. Barbu împlinise șaptezeci de ani, fără să fie bolnav odată și fără să-i fi putut zice vreodată cineva — în atâta amar de vreme — că e deștept.

Prost nu era... Dar era moale, egoist și cam într'o parte... Moartea lui Pârveu, era pentru el un eveniment important prin rolul pe care el avea să-l joace în desfășurarea acestei triste ceremonii.

Deaceea, în ziua înmormântării, Barbu, era altul... N'avea astămpăr, umbra de colo până colo, se amesteca în toate, dedea ordine și nu făcea nimic.

Vagonul mortuar trebuia să soscască în gară la două... Cosciugul avea să fie transportat, de-acolo, în casele lui Barbu, unde rudele începuseră să vie imediat după masă.

Pe la două jumătate, sosiseră și preoții, însoțiți de țărcovnici fonfi, ducând sub braț, împachetate sul, odăjdile.

Dela gară, nimic... Cortegiul întârzie... Se făcuse trei.

Un accident de cale ferată, provocase întârzierea trenului... Barbu, la telefonul din biroul lui, era în comunicație permanentă cu gara... Se făcuse patru.

— Să mai așteptăm, nașel, trebuie să pice!

Enervarea devenise generală... Din salonul plin, unul câte unul, oficialii și prietenii răposatului, dispăreau spre cafeana.

Nepoatele mortului — îmbrăcate în rochii negre de împrumut — se apucaseră să facă un „garre-aux-cocurs“ în odăița de lângă sufragerie, mâncând drugurile rămase dela colivă.

Bărbații din familie, făceau „o tablă“ în salonaș, cu ușile închise și vin roșu pe masă.

Barbu turba... Se plimba de colo până colo, cu mâinile la spate, cu fața posomorită, cu ochii meru spre pendulă.

Se făcuse cinci.

În grădina, gagiștii dela muzica militară, își rezemaseră alămurile de gard, și se apucaseră să sară capra.

În jurul catafalcului gol, se începuseră discuții banale.

— O mie de lei mie de kilograme... când avem muniș' la nas!

— Nu... Ca pelinul dela Pășigoi, mai rar...

Telefonul zbârâni, în birou... Barbu, se repoză glonș.

— Allo!... Gara?... Da... Eu sunt... Eu Negoescu... fratele mortului... Vine?... Vine mortul?... Bine c'a dat Dumnezeu, d-le șef!... Bun... Peste un sfert de ceas intră trenul în gară?... Bun!... Merçi...

Înscinat la față, cu fruntea descrescitură, Barbu, dădu busna în salon:

— Vestе bună!... Vestе bună!... Vine mortul!...

maxime

Goethe scria în 1824, adică nu mult înainte de a muri:

„Am fost totdeauna luat drept un om favorizat de natură. Nu pot să mă plâng, nici să mă revolt împotriva trecutului. Dar în fond viața mea a fost numai osteneală și muncă; pot spune că în tot timpul celor optzeci și doi de ani, abea am avut patru săptămâni de fericire adevărată.“

GOETHE

Fericirea gânditorului sau artistului nu costă scump. Cu o carte în mână, un suflet ales poate gusta o plăcere înfinit mai mare decât plăcerea imbecilului care trece răsturnat într'un cupeu cu șase coi înaintași!.

GUYAU

Nu poate să aibă buni prieteni cine are prea mult spirit, căci tentatea de a face-o glumă e mai tare de cât orice sentiment prietenesc.

LOUIS DE ROBERT

Leneșii doresc totdeauna să înceapă ceva.

VAUVENARGUES

Nu putem privi fix nici soarele, nici moartea.

LA ROCHEFOUCAULD

Preț deplin are numai clipa de azi, nu viața trecută.

EMERSON

critica literara

LUCIAN

BLAGA:

Meșterul Manole

D. Lucian Blaga e un scriitor despre care se poate ori când vorbi cu folos. Are și calități și defecte și poate fi privit

de la orice altitudine, cu orice înțuit și comprimat, după nevoile discuției, până la orice proporții. Cele vre-o douăsprezece volume ale d-sale, de poezii, eseuri, teatru, pretează discuției un atât de pluriform material în cât, cel mult, jalonarea lor totală pe linia dreaptă a unei preocupări unice, oricare ar fi ea, poate alcătui o dificultate.

Ne vom ocupa, de data asta, de cea-ce am putea numi, până la un nou termen, mai pregnant, teatrul de atmosferă. D. Lucian Blaga aduce, în „Meșterul Manole”, un exemplu caracteristic în acest sens. Principiul acestui teatru a fost pus în circulație acum vre-o treizeci de ani de Maurice Maeterlinck iar Octave Mirbeau, cu spiritul lui vijelios, s'a grăbit să-i proclame o fulgurantă noutate. Nu făcea, scriitorul belgian, însă, decât să reia vechile jocuri populare gălce, cornice și bretone, profane, unele, sau religioase, altele, felul lor de a trata și teatraliza o legendă, un mister religios, sau un eveniment și de a-l plasa, apoi, dincolo de timp și de spațiu, în fațetea lui proprie. Amănuntul acesta îi da o libertate riguroasă necesară nevoii lui de a-și croi personajele din stofa unui ireal plin de sugestii căutate și însușite în vederea unui anume efect final de catastrofă. Personajele conțineau astfel de a mai purta vre-un nume, de a mai înfățișa un moment, în timp, sau un punct în spațiu, și de a contura vre-un înfărmânt sau vre-o idee diferențiată până la conturul necris al unui om în luptă cu alt om. Oamenii nu mai aveau, astfel, nici un nume, sau se cheamă pur și simplu „bătrânul rege”, „bătrâna regină”, „printrul”, „sapte principese”; când, apoi, căzneau vre-un nume, se numeau „Arkil”, „Genevieve”, mama lui Pelleas și a lui Goland, „Iniolă”, „Ablamore”, „Astalone”, „Tvtvtv”, „Mytvtv”, și plecau în căutarea „Pasărei albastre”, de-alungul țărilor miraculoase: decorurile erau câte „un castel în fundul unei păduri seculare”, câte „un creștet de colină care domină castelul”; câte o pajiste în mijlocul codrilor. Personajele, la rândul lor, nu luptau între ele, ci se mulțumeau să se multiplice printr-un fenomen de scizibilitate sufletească în exemplare identice, pentru a se strânge, a se grupa, și a lupta astfel ca stânca de polipi cu valul mării, cu entități din afară, cu moartea, cu vântul, ca atribut prevestitor al ei, sau tot așa, cu ploaia, cu întunericul cu ceață. Fenomene particulare, ca troznitul unui scaun, ca trecerea neașteptată a unei pasări prin dreptul fe-

restrei, ca bătaia pendulei în perete, căpătau dintr'odată valoare specifică și erau investite cu atribute încărcate de sensuri adecuate situației. Maniera aceasta, avându-și obârșia în folosirea condensată a unui întreg folklor nordic, în care amănuntul, reprezentând o superstiție locală, o credință uitată, un amănunt al cărui sens s'a pierdut cu vremea, a isvorât în primul rând din sugestia pe care, în ciuda acestor lipsuri poate, poezia aceasta populară, păstrată prin mânăștrile bretone, prin cântecele lor populare, prin tradițiile nobilitare ale castelelor lor contemporane cu însăși vremea parcă, pe stâncile lor de niatră, și s'a tradus în teatrul de atmosferă al lui Maeterlinck. Semnalul odată dat, firește, genul a trecut repede granita literaturilor de limbă franceză, și Germania, Rusia, Suedia, Norvegia, au cursoțat rând pe rând și desăvârșit o industrie de pretios rendement literar și de pline de posibilități viitoare realizări curente.

La noi, „Legenda Meșterului Manole” a fost conios prilej pentru teatrul de atmosferă. Vremea nedefinită până la legendar în care s'a petrecut, personajele ei susceptibile de controversă, simbolul clar al conținutului și tragicul mitologic pe care se rezimă au ispitit, mai ales în cadrul vremilor lumii și jertfelor obștești pentru realizarea „idealului” nostru național, până la actualitate și actualizare dreptul scriitorului de a folosi poezia națională a onorului nostru.

D. Lucian Blaga, în sensul acesta, ne-a dat o caracteristică lucrare în „Meșterul Manole”. Cele cinci acte ale domniei sale au toate atributele genului. Personajele, mai întâi, se numesc, firește, Manole, unul: apoi, „Vodă”, apoi „Mira”, apoi „starețul Bagumil”, apoi „Găman”, apoi „Zidarii”, apoi „un băiat de curte”, etc., etc. „Locul acțiunii pe Argeș în jos. Timp mitic românesc” — adică, ca indicații temporale și spațiale autorul. Problema este aceea din legenda populară: trebuie să se ridice mânăștrile, care, totuși, se surpă neantea. Și e nevoie de jertfă omenească, în sensul simbolic, că tot creatorii au datoria să renunțe la întreg rămăntescul lor pentru a se dăruia întregi numai idealului lor făcitor. Omenescul, în speță, e simbolizat prin femce. Acțiunea legendașă nu cere fiecărui jertfa aceasta, ci, tuturor, prin sortii întâmplărești.

Ar putea, firește, din această legendă să se clădească și o dramă efectivă: ea însăși A DAT, până acum, doar teatru de atmosferă. Preocuparea acestui gen este, prin definiție, de a crea, ca scenă, atmosfera în care, nu atât să se desfășure cât ideia de desfășurare devine și ea un mijloc, cât să se producă, final, catastrofa dramatică. Personajele conțeneșc, astfel, de a mai avea vre-un rost diferențiat, pentru a-și asuma rolul de oglinzi paralele în răsfrângerea la infinit a sfârșitului. Conflictul devine, și el, implicit, teoretic. Se apropie, personajele, nu pentru a se ciocni ci pentru a-și măști reciproc și prin repetire, cântecul, mo-

tivul unic al peanului lor sufleteșc. „Al doilea” de pildă, poate foarte bine să se tânguiească: „...am văzut... biserică lui Manole aveau, aici în fața noastră”. „Al patrulea” va relua motivul pentru a se tângui și el: „Și eu am văzut biserică, Din păduri, de pe sub pietri și feregi, copii mici și fără de oase s'au oproniat în cete multe de biserică”. Cel de al doilea spusese și el: „și se făcea că din pădure au esit multe feluri de sălbătăciuni, tot perechi, „mari și mici, au intrat în biserică și s'au închinat ingenunchi”. Felul acesta de a multiplica prin cuvinte felurite un singur motiv, firește, poate să fie impresionant câte-odată. Toți cer, de la început încă jertfa de sânge, pentru că „sufletul unui om clădit în zid ar ține la olaltă încheeturile lăcasului până în veacul veacului” și dacă, totuși, există o rezistență, ea nu are decât rostul de a dura timp de cinci acte năsea. De fapt toată lumea este, în principiu, de acord și sufletește, gata să o facă, jertfa. De-alungul piesei sunt presărate incidente mici cu aparente de rezistență, despre care nici o clipă nu putem bănuși că ar putea modifica sau cumpăni mersul dat al acțiunii, ca simple prilejuri de reluare a leit motivului unic menit să ducă la zidirea femeii pentru realizarea biserică. Obsesia acestei operații se învârteste, astfel, pe spinele cântătoare ale nășei, multiplicată în personajii identice, cu atâta îndărătnicie de a rămâne pe loc pentru a crea atmosfera finală a catastrofei, în cât reeditează experiența fizică a celor șapte culori desemnate pe un ecran pentru a da, prin vertiginosă învârtire, impresia culorii albe.

Firește că, de-alungul acestei experiențe, întâlnim și caracterul specific al talentului d-lui Blaga. Am urmărit doar felul cum legenda „Meșterului Manole” s'a rezolvit, până acum, în literatura noastră curentă, în simplă dramă de atmosferă. D. Lucian Blaga s'a pretat la o analiză cu posibilități de generalizare.

N. DAVIDESCU

note

D. Ion Al. Brătescu-Voinesti împlinește, la începutul anului viitor, 60 de ani. Va fi un prilej pentru sărbătorirea marelui prozator pe care instituțiile noastre nu-l vor lăsa să treacă. Societatea Scriitorilor Români face pregătirile necesare.

În cursul lunii Ianuarie se decernă premiile S. S. R.

În numărul viitor, d. N. Davidescu, va recenza: „Între vânturi”, noul roman al d-lui Ionel Teodoreanu.

REVISTELE

Scrișul românesc apare la Craiova într-o ireproșabilă înfățișare grafică. Il vom recenza într-unul din viitoarele numere.

Celateia literară, care va cuprinde în întregime Miora, împreună cu numeroase studii critice, este sub tipar.

T e a t r u

TEATRUL NAȚIONAL

CEL MAI MARE SUCCES AL STAGIUNEI

PROMETEU de Victor Eftimiu

Poate că nici un alt autor dramatic, român nu cunoaște ca d. Victor Eftimiu, amplificarea pieselor, cu ceace a izbutit să realizeze cinematograful prin înfățișări de mare spectacol și de lungă trenare a acțiunii în serii de montări impresionante.

Stănân pe această însușire, d. Victor Eftimiu a utilizat-o cât a putut mai mult, determinând chiar o pornire a publicului spre teatru (din vremea când d-sa era director), ca spre firme luminoase, variate, rânduite și de sigur atrăgătoare.

Metoda aceasta, esențială în teatrul d-lui Eftimiu, a fost demonstrată și în „Prometeu”.

Pe vechea legendă a titanului Prometeu, așa de îndrăgit de propășirea omului și așa de entuziast pentru civilizație, d. Eftimiu a alcătuit un poem dramatic în 5 acte.

Câte inspirații a determinat titanul Prometeu, ce entuziasm provoacă povestea silințelor de ajutorarea omului, și ce lirism stărnește ingratitudea cu care-i răsplătit!

În piesa sa, d. Eftimiu a mers mai departe...

După detronarea lui Zeus, vine Iehova. Și împotriva acestuia se revoltă Satan, care vedepisit e aruncat pe pământ, unde se întâlnește cu Prometeu.

Pentru mai binele omenirii, Prometeu e crucificat.

Și rămân nădejdiile de mântuire prin jertfa celui ales.

Autorul a fost chemat la rampă, ca și la celelalte piese ale sale reprezentate. Chemările și rechemările acestea au desigur explicații variate, pornind dela inițiativă, contagiune, aprecieri, unitate (mai rar) și aprcape totdeauna împletirea aprecierii asupra artistului care joacă cu cea asupra autorului.

Dar reprezentarea lui Prometeu, s'a bucurat de o mare cinste. Rolul mamei lui Prometeu l-a ținut marea, ilustra, desigur singura noastră mare tragediană Agatha Bârsescu.

A spune mai mult despre această artistă, al cărei talent uriaș stăpânește și acum considerabil, ar însemna a diminua prin explicații.

Și Agathef Bârsescu nu i se cuvine aceasta.

Numele ei e însăși gloria artei dramatice.

Pentru talentații artiști Calboreanu și Vraca, rolurile (Hefaistos și Prometeu) au fost înnozante încercări de ascendență pe scările aprecierilor bune.

D-na Agepsina Macri-Eftimiu a fost probabil emoționată la premiera sotului său; iar d-nii Athanasescu și Brancomir oarecum jenati cu versurile.

B. CECROPIDE

D. G. Ciprian și principalii săi interpreți în „Omul cu mârtoaga”:
G. Calboreanu, I. Sârbu și A. Atanasescu

PIESE ORIGINALE

Pe lângă cele anunțate de ecourile gazetelor vor mai vedea lumina rampei în chiar iarna aceasta, încă două, și ambele pe scena „Teatrului Nostru”.

Cea dintâi, montată cu o distribuție excepțională va fi: „A fost odată o oglindă” pastel de Ioseph Igiroșianu. În vederea acestei reprezentări, direcția teatrului tratează un angajament senzațional în străinătate.

Decorurile și punerea în scenă vor fi ale autorului. Premiera va avea loc în cursul lunii Ianuarie. A doua piesă originală va fi o excelentă comedie a Prințului Bibescu, a cărei acțiune se petrece la Sinaia. Deoarece intră în categoria pieselor concentrate, cu puține personaje, piese cari cer o interpretare ireproșabilă și perfect egală, se va bucura asemeni de o distribuție excepțională în care vor intra elemente străine de trupa „Teatrului Nostru”.

NOTE

Ministerul Artelor a reziliat contractele prin care se acordau subvenții companiei Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin (3 milioane și jumătate anual) și d-lui Adrian Maniu (2 milioane și jumătate anual).

E regretabil că ministerul a fost nevoit să ia această măsură, când pentru acordarea acestor subvenții au intervenit cei mai de seamă scriitorii ai noștri.

Dar, iar e adevărat că și cei care și-au luat obligații să execute un contract, trebuiau să le respecte.

Teatrele de provincie trec printr'o nouă criză. În afară de directorul teatrului din Cernăuți, e probabil că toți ceilalți vor fi schimbați.

plastica

CADRE MICI

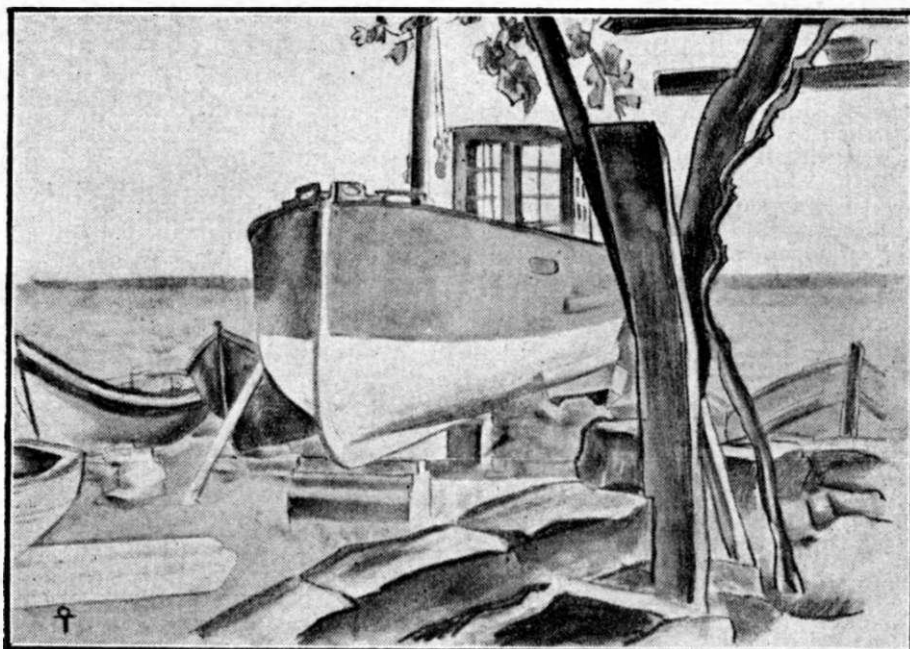

Ion Theodorescu-Sion

Un sentimental. E din țara Motilor și e firesc să poarte în ținută superbul omului dela munte și gestul, expresia să-i rămâie aspră, tare. A străbătut cale lungă, s'a sbătut să-și facă loc, s'a ridicat repede de jos când a căzut, ca să aibă într-o bună zi satisfacția strigătului: iată, acesta sunt. Și să-l asculte lumea. Trebuie să-și fi chinuit copilăria și să fi renunțat la deliciul unei situații care-l apăra și-i ierta purtarea dela sine, numai să nu simtă umilința unei neputinți. S'a învățat de mic să nu abdice, să nu meargă decât vertical. Leonin în bustul sculptat de Medrea, pentru că toți îl știu așa, toți i-au simpatizat sau antipatizat sănătatea și puterea din viață și din operă. Ar fi putut fi, cu același strălucit succes, poet, prozator, conducător de mase, căci știe să vrea, știe să ajungă la ținută cu uimitoare tenacitate — poate să ridice mândria și ambiția dincolo de satisfacțiile lor mărunte. Li stau rezerve inepuizabile involburările de sentiment, diabolică plinătate de viață.

Omul acesta, căruia nu-i caută mulți prietenia și a cărui operă de artă rămâne încă mult neînțeleasă, e un sentimental. Sub aparență rece, orgolioasă — resorturi delicate — și sub caleul, sub matematică de meșteșug — gama nuanțelor, risipă de cântec pentru tot ce-i existență. Contemporanii pornesc adesea dela om în judecata operei lui. El cunoște pe cel dintâi — bine, rău — își vor menține aceleași păreri asupra realizărilor lui. Câți oare știu că Theodorescu-Sion suferă, se sbuciumă, cuprînde larg lumina și pământul cu tot elanul și cu tot dragul cu care un om se poate dărui vieții? Câți oare știu că peste virtuozitatea unei tehnici, normă de admirație și clasificare pedantă, stă ascunsă bucuria cea mare: a nesfârșitei vibrații sufletești.

Observații obișnuite: culoare transparentă, pastă cromatică, luminozitate, aranjamente liniare, repetări metodice de câte ori e vorba despre o judecată asupra picturii.

Dar taina care animă planurile și volumele, care le dă rost, le apropie și le imprictează — descifrarea adâncurilor de umanitate?

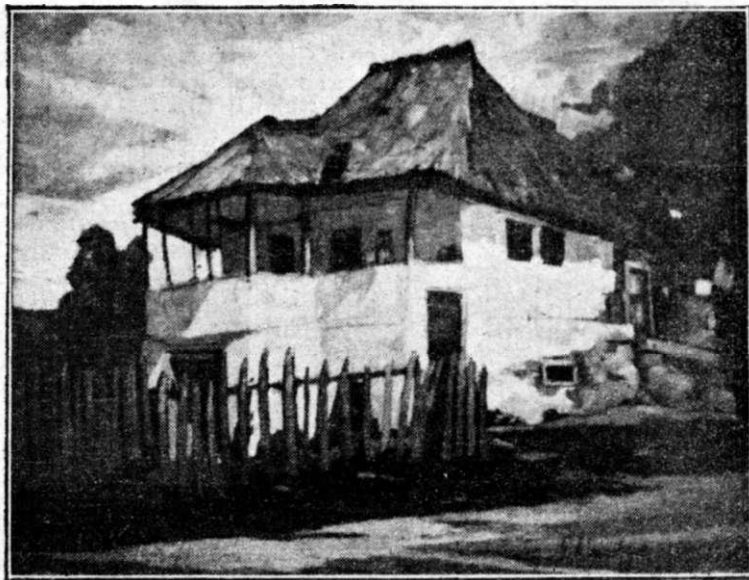
E drept, Theodorescu-Sion adună, strânge, leagă prea vast și bogat material care se revărsă coplesitor de multe ori pe câțiva centimetri de pânză, încât e greu să poți distinge fiorul poeziei a două frunze dintr'un peisaj cu coline, cu pădure, cu oameni, cu animale. Căci în cel mai mic amănunt e conținut din conținutul mare — proporțională întregire, susținut acord. În veșnică primenire, în căutarea altei expresii, în luptă cu grele probleme — în fiecare linie, în fiecare culoare Theodorescu-Sion plânge, râde, suferă, se sbuciumă — trăește.

Peisagiile lui, oamenii lui nu sunt dela Reșița, dela Balceac, dela Florica ori dela Câmpina, rămân ale vieții de peste tot locul — sunt peisagii, oameni — și atât.

Ale lui, numai ale lui — ale mărturisitorilor lui sufletești. De ce să-l hotărîm numai decât pictor român cum le place traditionaliștilor în permanentă vânatoare după justificări, după adepți. Theodorescu-Sion e o forță în permanentă revărsare de viață, o coplesitoare surpriză, o izbândă a plasticii de pretutindeni, la a cărei ridicare de nivel servese și strălucirile lui însușiri — e suficient.

Adevărurile ce le spunem aici fără înconjur, se vor dovedi ilustrate, mai desăvârșit ca nici odată — știm de ce anticipăm — în expoziția ce ni se vestește pentru luna Martie. Dacă acum a trebuit să ne mărginim la un cadru mic, vom adăuga atunci contribuții la cunoașterea personalității lui Theodorescu-Sion, desigur tot incomplete — posibilitățile de publicare a unui studiu rămânând îndepărtate.

TAKE SOROCEANU

Const. Vlădescu.

Casă pe Argeș.

Expoziția pictorului Vlădescu e permanent deschisă în sala de lectură a Propileelor literare.

IN STRAINATATE

MOARTEA LUI FEDOR SOLOGUB

Încă o victimă a regimului sovietic. Și numărul victimelor acestui regim crește necontenit: dar cine poate uita pe Alexandru Blok, mort de foame, pe Gumilev — ucis într'un garaj de automobil pentru „sabotaj“ și contrarevoluție?

Numele lui Teodor Sologub e cunoscut nu numai fiecărui rus cult, — străinătatea îl cunoaște și ea de mult.

Sologub apare în literatura rusă pe la 1890 — ca șef al școlii simboliste care pe atunci și lua naștere.

La început a fost ridiculizat, — curențul însă condus de el, și grupând în jurul său pe poeții și prozatorii deveniți astăzi celebri, a influențat profund desfășurarea întregii creațiuni artistice rusești.

În urma sa, Sologub lasă a mare moștenire literară, deși începuse să scrie în vârsta bărbătească, de 40 de ani. Are câteva romane: „Visuri grele“, „Mai dulce ca otrava“, o trilogie: „Farmece viciușoare“ — rețipărită de mai mult și tradusă în mai multe limbi; „Drac mărunț“ tradus în franceză; „Demon mesquin“, „Imblânzitoare de serpi“; apoi câteva volume de nuvele: „Umbrele“, „Acuți morții“, „Fețe mistuite“, — și câteva volume de poezii.

În 1921, Sologub ca să nu moară de foame, cere guvernului sovietic permisiunea de a părăsi Rusia Sovietică. Comisarul de instrucție, cel mai cabotin dintre cabotini, Lunaciarschi face o intrigă și Sologub e oprit pentru totdeauna de a se deplasa. Soția lui zguduită de această cruzime, se aruncă înnebunită în Neva. (Soția lui, Cebotarevscaia, a fost cunoscută traducătoare a mai multor scriitori englezi, francezi și germani).

După această dramă, Sologub distrus de durere se retrage într'o vilă părăsită din Tarcoie Selo, fosta reședință a Familiei Imperiale. De atunci nu a mai tipărit nimic în nici o revistă sau ziar sovietic, deși mulți dintre prietenii lui au informat publicul rusesc, care l'a iubit și l'a apreciat, că bătrânul și gloriosul scriitor, în exilul său a lucrat mult și a scris câteva opere de valoare.

Câteva volume din poeziile lui au fost traduse în limba germană, în franceză, suedeză, iugoslavă, engleză, bulgară și sârbă.

Intr'un număr viitor al revistei vom publica o nvelă a defunctului scriitor rus.

VIAȚA LUI DISRAELI de ANDRÉ MAUROIS

Din nenumăratele biografii ale oamenilor celebri, transformate în romane, cartea lui André Maurois, unul din cei mai recunoscuți prozatori din Franța de azi, pare să fi avut cel mai mare succes, atât pe lângă cititorii severi și profesionali care sunt criticii literari, cât și pe lângă cititorii cei buni, adică acei care plătesc și... tac.

Nu credem că viața lui Disraeli, în sine, să fi contribuit prea mult la acest succes. Alte biografii, chiar ale unor oameni care nu s'au bucurat de scena vastă și pasionată a politicii, cuprind evenimente, trăsături de caracter, înălțări de fapte unde hazardul a jucat jocul lui cel mai complex și mai neprevăzut. E drept că Disraeli a fost o figură impunătoare în politica britanică din veacul al 19-lea. A avut adversari tot atât de impunători. Evenimente care se petrec odată la un veac, dacă nu și mai rar, sunt legate de energia și voința lui. Cumpărarea canalului de Suez — pe unde drumul către India se scurtează și poate fi supravegheat — s'a făcut printr'un gest rapid, absolut personal (Statul n'avea banii necesari în acel moment, Parlamentul nu putea fi convocat atât de repede) printr'o viziune și o energie care dau personalității lui Disraeli proporții larg istorice. Origina lui Disraeli — se trăgea dintr'o familie de evrei veniți în imigrație în Anglia — a fost o piedică destul de serioasă în calea succesului său, deși fusese botezat de copil și-si făcuse educația în spirit creștin. Tare și încrezător, Disraeli și-a agravat de-atâtea ori situația, luând apărarea neamului din care eșise. Chiar congresul de la Berlin, unde avusese în fața lui pe Bismarck, poate fi socotit între victoriile lui Disraeli. Bătrân, puțin atent la amănunte — care totuși de soarta victoriilor diplomatice — în Disraeli nu se stinsese, ba nici nu se atenuase ceva din limezimea de vedere a felului, din duritatea de cristal a voinței. Și poate că mai mult decât victoria diplomatică asupra Rusiei, valoarea lui Disraeli o găsim dintr'o singură exclamație, șoptită, a cancelarului de fier: „Der ist der Mann!“. Un om politic prețuit de Bismarck, nu poate fi un om de rând.

Oriental fastuos, romancier plin de intuiții, dându-și perfect de bine seama de tot humorul luptelor politice, Disraeli — această mlădiță al unui trunchi milenar și străin — s'a apropiat de timpuriu și a rămas înamorat toată viața (dintr'o noblețe ușor de explicat) de vechea aristocrație engleză, rurală și nițelș sălbatecă.

André Maurois a înțeles tot acest joc de nuanțe, tot acest „malaise“ care a umplut viața lui Disraeli, și numai un subtil talent literar, a fost în stare să scoată efecte din contraste de amănunt, plin de savoare, și a putut duce la succes vândit o atare lucrare. Autorul a lucrat ca un romancier pasionat, și pentru scoa-

terea în lumină a temperamentului lui Disraeli, nu s'a sfiit să exagereze unele atitudini ale partenerilor jocului politic. Iar în pagina premergătoare, Maurois atrage atenția asupra tehnicii cărții și sfătuiește pe cititor să caute aiurea ade-vărata înfățișare a adversarilor lui Disraeli, a lui Gladstone bunăoară, care în opoziție se ocupa cu tăiatul copacilor din parc.

„FAPTE DIVERSE“ de ANDRÉ GIDE

André Gide, criticat, insultat, blestemat de o parte din scriitorii de azi ai Franței, laudat, zeificat de o seamă de discipoli cărora nu le lipsește nici cultura, nici talentul, André Gide rămâne, desigur, una din figurile cele mai interesante ale zilelor noastre. Romanele lui nu fac nici o plăcere. Turbură. Nu aduce nici satisfacție. Neliniștește. În orice caz, sunt un vârtej care pun la grea încercare și inteligența și sensibilitatea. Dar nu voim să facem aici o biografie sau o estetică a scriitorului. Voim să atragem atenția asupra unor „fapte diverse“ pe care marele scriitor le culege din ziare și le publică în excelenta revistă franceză — una din puținele reviste care dau azi o direcție — „Nouvelle Revue Francaise“. „Faptele diverse“ culese de André Gide sunt totdeauna profund semnificative, și nu ne putem opri de a nu reproduce una, în care gândul unui și-nucigaș trăiește, emoționat, după sinuciderea lui. Iată faptul cules de „Le Petit Parisien“ cu data de 8 Martie 1927: „Pe ușa hambarului unui anume Jouslin Phalier, în vârstă de șaptezeci și unu de ani, un vecin fu foarte surprins citind următoarea inscripție adresată fiicei septuagenarului: „Clemence, nu intra singură în hambar“.

Vecinul deschise ușa și zări, spânzurat, trupul bătrânului Phalier“.

PREMIUL GONCOURT

Faimosul premiu al Academiei Goncourt e dat anul acesta unui autor la care nu se aștepta mai nimeni. Trei cărți întruneau sufragiile publicului și ale criticii: **Les hommes de la route** de **André Chamson**, **Vasco de Mare Chaudourne** și **Adrienne Mesurat** de **Julien Green**, căci aceste sunt considerate drept cele mai bune romane franțuzești apărute anul acesta.

Dar „cei zece“ academicienii (în totdeauna să facă surprize. Și faptul de a fi prea cunoscut și prea apreciat înseamnă aproape o descalificare. Ei vor să lanseze.

Au premiat deci anul acesta **Jérôme** **60 latifunde Nord** de **Maurice Bedel** un roman cu acțiune în Norvegia.

Premiul Feminin Vic-hencuse a fost acordat d-rei **Marie Le Franc** pentru romanul: **Grand Louis l'innocent**.

Gazetaria

așa și așa...

Schimb de servicii

Dela o vreme autorul lui „Pană Trăsnă Sfântul” observă că tânărul deputat și poet X (gubernamental, să precizăm) îi arată o dragoste tot mai stăruitoare.

În fiecare zi îl întrebă de sănătate, ce mai plănuște și cum de multe ori marele novelist, plătis de sterilitatea gălăgioasă a sălii de ședință, coboară în atelierul lui de tâmplărie, unde e meșter tot atât de mare ca și în arta de a pescui. — deputatul, poetul gubernamental nu-i dă pace nici acolo.

Nu de mult d. Brătescu Voinești avu lămurirea acestei asiduități. Tocmai își arăta necazurile de secretar general al Camerii...

— Nu mai merge... funcționarii cer spoi rea salariilor și guvernul nici nu vrea să audă.

Atunci, cu o spontanitate și o pasiune de care nu le-a avut nici odată în versuri tânărul poet se și oferă.

— Știi ce? Vorbesc eu la Cameră în chestia asta interpellând guvernul. Vreți să vorbiți și d-voastră la Academie despre... versurile mele?...

D. Brătescu Voinești a făcut un cap de parcă ar fi prins în undiță un crap de 14 kilograme.

Energia Maestrului

Cum îl cunoașteți toți pe actorul, atât de seducător prin arta lui, care e d. Soreanu? blând surâzător, induiosător, glumet. Așa îl iubește sala care-l aclamă în totdeauna. Chiar când e mâniaș pătreață mereu o undă de bunătate în magneticii lui ochi. Ca în Institutori, ca în Cînta.

Si totuși...

Într-una din serile trecute un grup numeros înconjură o trăsură în strada Sărindar. Vociferări, amenințări etc. Un birjar inconștient, era să calce un copil, ba chiar mănase peste sergentul de stradă, care încercase să-l oprească. Dar fără îndoielă cel mai îndoaat de fapta birjarului era maestrul Soreanu care-l amenința cu adevărat furios.

— Taci din gură nemernicule!

Să știți că devine societar

Stăncescu, artistul atât de prețuit de către cunoscătorii de teatru ai noștri, unește reputația de actor care urmărește de aproape cea mai subtilă literatură, cu aceea de prinț al bârfelei. Înțelegeti de ce o lume întreagă îi atribuie o inimă de tăiat geamuri cu ea.

Ei, bine, Stăncescu, a răspuns la ancheta unui ziar de teatru, vorbind despre primul lui sărut.

Stăncescu sentimental!? De necrezut. O explicație totuși ar fi: Zilele acestea comitetele reunite vor numi zece societari noi. Și pentru cele zece locuri candidații siguri sunt: Aura Buzescu, Toto Ionescu, Sonia Cluceru, Tanti Bogdan, Lulu Cruceanu, Gh. Vrăca, A. Băltășeanu, Gh. Calboreanu, Pon Marțian și mai ales C. Stăncescu, Sentimental... senti-men-tal. Să știți că devine societar.

MODA SPIRITUALĂ

Publicăm mai jos cea mai recentă dintre celebrele cronichete ale contesei Righidi, Faima acestor cronici le-o face imbinarea de spirit cu exactitatea model.

Și toaletele sunt de culoarea timpului. Totul este în negru, în albastru închis, d'abia înveselit cu puțin alb; singuri ciorapii deschiși par o glumă în aceste zile lugubre și cenușii. Cei cuminți ar voi ca femeile tinere să consimtă să poarte ciorapi de lână, ghete înalte, snow-boots, în loc de mătase așa de ușoară și în loc de acești pantofi cari oferă picioarele noastre înghețului. Femeile ca mine ar trebui să dea exemplul, însă aceasta ar fi un fel de renunțare, mărțurisirea că abandonează lupta eternă și că mai caută a plăcea. Chiar femeile bătrâne nu vor să consimtă a lăsa să se creadă că le este frig și fiindcă o strengărită de douăzeci de ani umblă îmbrăcată scurt și cu picioarele jumătate goale, se văd văduve suferind cu picioarele înghețate fără a voi să marcheze o abdicatie.

Mantourile ce se închid la gât și la talie cu o mână crisnată de întepenirea degetelor, n'au nasturi: nu-s la modă! Ce ar fi făcut ele cu cele zece degete ale lor, aceste mîinte, dacă n'aveau de finit închisă îmbrăcămintea căreia o închidere normală i-ar fi distrus simlețea și linia? Trăim sub semnul demenței și orice ași putea spune eu nu schimbă nimic.

Mantourile ușoare cu goleni sunt garnisite cu blană. Sunteti desigur de aceeași părere cu mine că toate cochetele pentru a fi la ultima modă, nu pot să-si plătească vulne albastră? De aceea croitorii și croitoresele ornaază mantourile lor c'un iepure care pare curănil oriniei sale. Aceasta nu înseamnă pe nimeni. Însă se pare că dacă nașii numeau iepurele, iepure, nimenia nu l-ar mai fi vout. Adaug, de atfel că este cea mai puțin durabilă dintre blănuri și că în două luni „se ep'lează” fără a avea nevoie de a recurge la un produs de infumusetare.

O sport! câte prostii se comit în numele tău; căci din cauza rochiei de sport, s'a ajuns însă ca nimeni să nu se teamă de frig.

Rochiile, totuși, se lungesc puțin, cu o lărgime de două degete, cu o bordură de blană: aceasta nu este de-ajuns pentru a ascunde genunchii când femeia se așază pe scaun; Duminica trecută, la Autenil, o doamnă așezată lângă o scară a tribunelor a dat fără să-si dea seama uimitoare satisfacțiuni, curiosilor libertini, cari suind treptele o priveau de jos în sus.

Imi veti spune că și cu aceasta ei tot n'au câștigat cine știe ce? Ce vreți, mințile mele? Așa sunt bărbații...

Se lansează deasemenea, în croitoria înaltă, o scilpitoare noutate. În loc de a lăsa să cadă un cōpătai de cingătoare, se agață la talie pene multicolore de paradis, de paragal, de struț, Emma, (fata contesei N. R.) mai experimentivă a apărut într-una din după amiezile trecute cu o coadă de fazan care a făcut senzație.

Corsajele lipite de corp sunt foarte indiscrete, căci dacă nu ai prevederea să pui între ele și sânii tineri o barieră zdravănă, acestia vor trăda toate emoțiile proprietarelor; câte-odată aceasta este foarte amuzant! Ce-ar spune hunicile noastre cari își ascundeau sânii sub nevăzuta monstruoasă a corsetelor?

Pălăriile rămân tot fără bor, la unele au început să apară mici coroace. Însă în general după două zile, cocheta le ține fără milă cu foarfecile ca și cum ar fi fost intolerabil să nu fie conformă unei siluete standardisate.

Încerc să se revadă voalete cari se oprese la jumătatea nasului. Evident aceasta face ochi foarte frumoși. Dar ceea ce m'ar mira ar fi că voga retroită a voaletelor să nu ne facă să cădem curând în cine știe ce excentricitate.

CONTESSA RIGHIDI

anecdote

Romancierul. Ooh! Nici n'ai tăiat măcar paginile cărții mele!.

Admiratoarea, Să vezi... eram atât de grăbită s'o citesc.

Pufu a implinit cinci ani în ziua de zece Mai. I s'au adus prăjituri și cadouri.

— Ești mulțumit Pufule de ziua ta?

— Dar nu era chiar nevoie să se puie și steaguri pe stradă.

Ofițerul stării civile: Consimțiți să luați de soție pe d-ra Z.

Logodnicul scărpinându-se după ureche: Nu zic nu!

Delic-tete

— Acuzat ai suferit până acum cincii condamnări: pentru furt șantaj, escrocherie, vagabondaj și abuz de încredere. E adevărat?

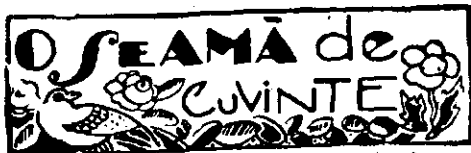
— Da, dar nu e genții d'n partea d-voastră că mi-o amintiți acum.

— ?!

— Logodnica mea e'n sală d-le președinte și, înțelegeti: nu-mi convine.

literara

Vincent Blasco Ibanez se afla în voiaj în centrul Europei.

Un institutor, care-i citise operele, își manifestă admirația, aducându-și elevii.

— Puteți să le puneți întrebări, maestre, vor fi fericiți să vă răspundă.

După ce puse un număr de întrebări, la cari copiii răspuseră mai mult rău de cât bine, Ibanez întrebă pe un băiețuș de vre-o doisprezece ani:

— Căci crezi tu că sunt cei trei scriitori mai mari ai lumii?

Miștelul răspuse fără să șovăiască:

— Omer, Dante...

Dar se opri și spuse roșind:

— Și d-voastră, dar nu mai știu cum vă cheamă.

O americană foarte bogată, dar foarte vulgară, căsătorită cu un om politic francez, veni să vadă zilele trecute pe d-na Gaby Morlay, în cabina ei.

— Săptămâna viitoare dau o mare seară, îi zise ea. Mi-ar face plăcere să veniți să jucați un sketch. Cât cereți?

— Cinci mii de franci, doamnă.

— Oh! ce scump! Imi veți face desigur reducere? Nu? E prea scump...

Americana voia să plece apoi văzând că Gaby Morlay, indiferentă, continuă să se machieze și o lăsa să plece fără a protesta, se întoarse.

— Fie, vă voi da 5.000 de franci. Dar țineam să vă previu. Noi, femeile de lume, în America, nu vrem să stăm la cot cu actrițele. Văși fi recunoscătoare dacă ați veni în momentul când va trebui să jucați, fiindcă nu vreau să vă amestecați cu invitații mei.

Cum, doamnă? răspuse Gaby Morlay. Nu sunt silită să asist la serata d-voastră?

Ah! Atunci cer numai 500 de franci.

Romancierul naturalist Paul Alexis, autorul lui „Fin de Lucie Pellegrin”, era miop ca o lăptoare.

Într-o seară, când se afla la o masă la doamna Emile Zola, el se plecă la sfârșitul mesei spre vecina sa, cu care nu schimbase nici o vorbă, și îi spuse:

— Vă cer ertare, doamnă, dar nu văd bine... ați putea să-mi spuneți dacă am mâncat din toate?

Pe când cineva se plângea de necredința femeilor Schmitzler spuse:

Aceasta e o boală închipuită, scumpul meu. Puțini bărbați mor din ea. Cei mai mulți trăesc pe urma ei.

Domnul Georges de Porto-Riche se plimba într-o zi pe podul Artelor, cu o tânără doamnă. Confrății săi dela Academie îl zăriră și cunoscând succesele feminine ale autorului teatrului de amor, glumiră cu el.

— Dar ce le spuneți acestor tinere doamne? îl întrebă unul din ei.

— I-am spus, acesteia, că am șaptezeci și cinci de ani, declară de Porto-Riche.

— Și ea ce a răspuns?

— M'a întrebă: „Atunci l-ai cunoscut pe Mah-Mahon?”

bazar

O SENZAȚIONALĂ INVENȚIE ÎN MUZICA

La Berlin, în fața unei săli în cari se aflau personalități marcante din lumea artelor și literelor, profesorul Leo Thermanin a făcut o demonstrație senzațională cu un aparat ce pare menit să revoluționeze muzica modernă.

Invenția sa este miraculoasă prin aceea că fără să atingă misteriosul aparat, printr-o simplă mișcare cabalistică a mâinilor, provoacă sunete ce nu se aseamănă ca timbru cu sunetele nici unui din instrumentele muzicale de până acum. Cheia acestei invenții este ținută secretă de inventator care se murginește a da explicații vagi celor ce vor precizări tehnice.

Succesul acestei demonstrații a fost atât de mare, în cât profesorul Thermanin a plecat în turneu, la Paris a obținut un adevărat triumf. Impresarii au și început să se războiască pentru obținerea de angajamente în centrele mari ale lumii.

E de remarcat că la Berlin, publicul urmărește cu mai viu interes aceste audii decât concertele date în faimoasa sală Filarmonică. Virtuozii au început deja să se îngrijoreze iar compozitorii să întrezărească deschizându-se orizonturi noi.

BULDOGUL ȘI POLITICA

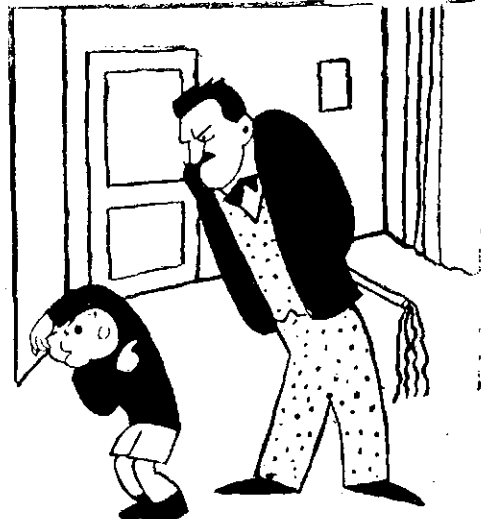
Ca toate marile personalități ale Americii, printre care și președintele Statelor-Unite, are și primarul New-Yorkului, Walter, obiceiul să primească din când în când pe reprezentanții presei. Ceeace s'a întâmplat și zilele trecute. Dar primarul nu s'a înfățișat singur ziarștilor, ci întovărașit de amicul său Spike, care e câine buldog foarte inteligent, are șapte luni și e destul de dezvoltat. Primarul îi dă lecții în fiecare zi, să mearse și să lătre la poruncă. Căci domnul Walter are de gând să ia câinele cu sine la consiliul comunal, de'ndată ce va începe d'cuștia bugetului. Și dacă se vor cere bani pentru fleacuri, primarul va face un semn buldogului care va mârâi și va lătra cu furie!

KIMONOUL DISPARE... ÎN JAPONIA

Se spune că femeile japoneze nu mai sunt în stare să mai cumpere mătasurile și catifelele atât de scumpe necesare unui kimono. O japoneză care ar voi să se gătească după obiceiurile țării, are nevoie de două ori atâția bani cât cea mai elegantă dintre europene. Chiar modelele din Paris costă mai puțin decât un kimono făcut la un croitor japonez. Altă pricină care contribuie la dispariția kimonoului, e viața tot mai agitată a japonezei moderne. Kimonoul împiedică mișcările, și la sută din eleve la oraș și 50 la sută la țară poartă haine tăiate în stil european, ciorapi și pantofi la fel. Tinerele femei bogate se îmbracă la Paris sau după moda pariziană. Astfel că încet-încet, kimonoul, haina națională a Japoniei va dispărea din Japonia, spre a rămâne doar o haină de lux în... Europa.

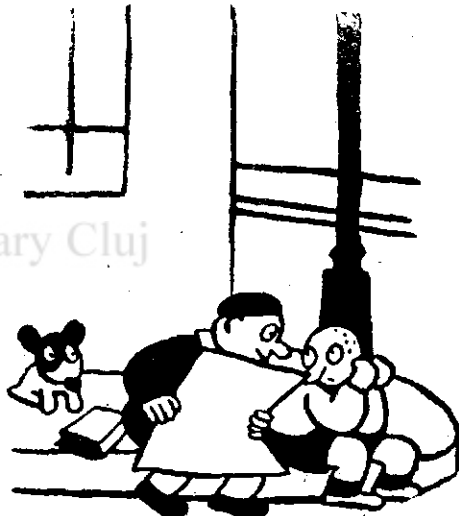
caricatura zilei

CONFLICT

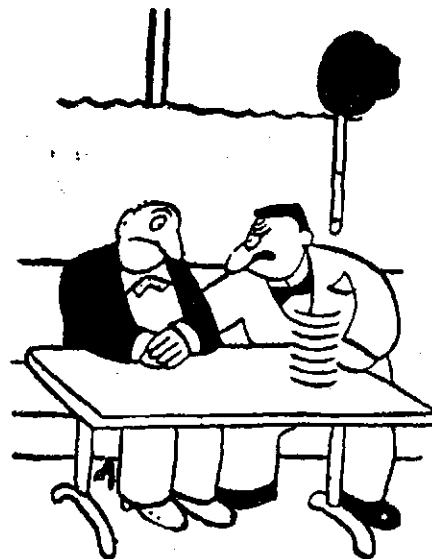
BEBE: Te rog tata, nu ești de părere să regulăm chestia asta la Liga Națiunilor?

MAI AVANTAJOS

— Crezi că vei lua premiul la Aritmetică?
— Nu știu, deocamdata prepar premiul Goncourt

ALIAȚII

— Tot cu un neamț împărțim premiul Nobel.
— De... mă gândesc ce-o să creadă Mussolini.
(după „L'Oeuvre”)

carti redate în extrase

SALONUL D-nei de CAILLAVET

Cât de mare a fost gloria lui Anatole France se poate cunoaște și din marele număr de volume care cuprind amintiri despre el. Cartea pe care o redăm în extrase cuprinde documente extrem de caracteristice, unele noi, asupra principalelor întâmplări din viața acestui celebru romancier. D-na de Caillavet este femeia care a jucat rolul cel mai de seamă în viața lui Anatole France. O inimă apropiată ei, d-na Jeanne Maurice Pouquet povestește în paginile de mai jos momentele principale ale acestei iubiri.

D-NA AUBERNON MAI INTAI

Întâlnim în primele pagini faimosul salon al d-nei Auberon, de două ori celebru: pentru că acolo își făcuse sediul literar familia Dumas și mai ales, pentru că acest salon destul de ridicul, a servit de model lui Marcel Proust în romanele lui, pentru salonul d-nei Verdurins. Aci a debutat d-na Caillavet, aci l-a cunoscut pe Anatole France. Iată câteva întâmplări amuzante despre această doamnă:

„După un dîneu, într'o seară, avu loc scena memorabilă între Dumas-fiul și d-na Auberon. Ea ținuse cu orice preț să-i citească un studiu pe care îl făcuse asupra „Prietenului femeilor”. Il atrase în salonaș, închise ușa și apoi timp de o oră se auziră izbucnirile unei voci pișgăiate, căreia îi răspundeau mormăeli surde. Scena se sfârși prin suspine dominate de vocea furioasă a lui Dumas care declara: „Doamnă, nu aveți nici un talent și încercarea dv. este detestabilă!” Dânsa părăsi salonașul vădit stânjenită iar el foarte supărat.

Totuși, puțin după aceea, avu loc faimosul bal în care d-na Auberon, costumată în „Gloria lui Dumas”, apără în fața prietenilor consternați, purtând pe cap un bust al lui Dumas, înconjurată de panglici cari fluturau în jurul voluminoasei ei persoane. Pe aceste panglici erau scrise cu litere de aur numele pieselor de teatru și ale romanelor maestrului. Cel mai consternat era Dumas, care spunea: „Tare trebuie să mai fiu pentru a rezista unui asemenea ridicol!”

Cusurul pe care îl avea de a lăuda exagerat tot ceiace era în legătură cu familia sa, o făcu într'o zi să declare în fața rufasafir stupefiat: „Noră-mea a avortat superb ieri!”

ANATOLE FRANCE E PREZENTAT D-NEI ARMAN DE CAILLAVET

În 1885 autorul atât de celebru mai târziu, fu prezentat aceleia care avea să jonece un rol atât de mare în viața lui. El avea 59 de ani, ea aproape treizeci. Era fata unui armator bogat dela Bordeaux, prieten al împăratului, măritată cu cinci ani mai înainte cu de Caillavet, un tânăr frumuseț și comun. Ea era o frecventă musafiră a salonului d'Auberon:

„În acel an Anatole France, fu prezentat d-nei Arman de Caillavet; impresia a fost mediocră. Era stângaci, nemanierat, iar timiditatea îl agrava bătăiala pe care o avea din naștere. Dânsa socoti falș pe acest bărbat „cu suflet nelămurit, fără temeii, împrășliat”.

Dânsa, care era sinceră până la brutalitate, nu se putea împăca cu mani-

Anatole France când a cunoscut pe D-na de Caillavet.

erele lui dulcege, cu complimentele excesive și cu politeța în care ei i-se părea că distinge ceva cfermonios. La început fu puțin binevoitoare cu el, chiar destul de aspră.

D-NA DE CAILLAVET PARASEȘTE SALONUL D-NEI AUBERNON

Când frumoasa doamnă de Caillavet se certă cu destul de ridicula d-nă Auberon, își înființă în viitoare avenue Hoche un salon al ei:

„Cea mai mare parte din obișnuința celor două saloane continuară a le frecventa și pe unul și pe celălalt. Singur France nu se mai înapoie la d-na Auberon. În mai multe rânduri îl plictisise cu disciplina severă care domnea la mesele ei, unde orice convorbire particulară era oprită și unde, la cea mică

nesupunere erai chemat la ordin printr'un clopoșel agitat cu furie. France fusese în mai multe rânduri certat pentru nesupunere, pentru că înfrânsese regula statornică a conversației generale, îi plăcea fantezia, și găsi curând că tocmai fantezia lipsea acestor reuniuni. Orice constrângere i-a părut de nesuferit. A fost încă și mai fericit decât D-na Armand de Caillavet să evadeze din această intimitate care îl apăsa.

DEVIN TOT MAI BUNI PRIETENI

Din ce în ce mai mult d-na de Caillavet înțelege valoarea musafirului ei și îi arăta tot mai multă bunăvoință.

„În semn de recunoștință pentru această bunăvoință stăruitoare, îi oferii o frumoasă ediție a volumului „Crime de Sylvestre Bonnard” cu dedicația:

„D-nei Arman de Caillavet această carte tristă din cauză că nu a fost scrisă lângă Ea și pentru Ea. Cu mult respect și multă afecțiune. Anatole France.”

GENERALUL BOULANGER

Salonul d-lui Caillavet a cunoscut aproape pe faimosul general care amenința să devie dictatorul Franței. Se spune chiar că, într'un caz de succes, mulți se gândeau să facă din Anatole France ministru de instrucție. Iată acum și o anecdotă:

„Boulangier era foarte mândru de fizicul lui și lipsit de educație. Avea însă mâini foarte frumoase. În timpul unei mese, bătrâna d-na d'E., îi făcu un comentament despre mâni: „Ah! exclamă generalul, dacă mi-ați vedea picioarele!”

MARCEL PROUST

Aci, în acest salon, a apărut Marcel Proust, scriitorul care avea să revoluționeze arta romanului și pe care mulți îl socotese deasupra lui Anatole France însuși. „În căutarea timpului pierdut” și „Timpul regăsit” cele două serii de roman sunt unice în felul lor de la Balzac încoace:

„Obișnuința salonului d-nei de Caillavet au văzut adesea în Dumănicile aceluia an, pe Marcel, în uniformă militară, cu capul pe spate, infundat, aproape culcat, într'un fotoliu adânc, din care se revărsau peșne ce făceau să apară ab-

surdă atitudinea sa războinică. Se ținea întodeauna puțin adus, ca sub povara unei veșnice oboseli pe care viitorul a dovedit-o ca fiindu-i naturală. O mare oboască îl apăsa necontentit.

DIVORȚUL LUI ANATOLE FRANCE

E foarte cunoscută discreția care s'a păstrat în privința primei căsătorii a marelui romancier, căsnicie din care a avut o o fată. Găsim aci vre-o două scene extrem de caracteristice:

„În 1891, France divorță. Încă de mult timp trăia rău cu soția sa, ori mai bine zis într-o penibilă tăcere. Nu îi mai vorbea. „În timpul mesei, așezat în fața ei, avea geniul de a nu o vedea. Și dacă întâmplător, pentru o clipă, se întâlnea

D-na de Caillavet când a cunoscut pe Anatole France.

cu ea într'una din încăperile locuinței, dădea sârmanei femei impresia că este invizibilă. O ignora, o considera ca străină și neavenită. În casă, cu toate întâmplările nenumerate ale vieții comune, nu o vedea, nu o auzea, părea că nu simte existența ei. Ea suferea din pricină că era ea și cum nu ar fi.”

Anatole France spune despre ea:

„...Dânsa avea orgoliul dinastic”. Era născută Guérin; era nepoata lui Guérin, miniaturistul lui Ludovic al XVI și al Mariei Antoaneta. „Tatăl său o întărise în acest sentiment domestic și mândru.”

O altă scenă invenită raporturii deja desul de încordate. France chemase un tapițer pentru a-i instala pe pereții biroului o catifea de Genua pe care o primise de la d-na Arman de Caillavet. Făcea parte dintr-o veche instalație. D-na Arman nu-i găsisse loc nici la Avenue Hoche nici la Capiian și rugase pe France „să o scape de ea”. D-na France căreia darul îi dispăcuse se opunea ca să fie folosită „la dânsa.” France voind să treacă peste această interdicție, o înfurie cumplit. Când văzu tapițerul ținând faimoasa catifea, îi ceru să scoaboaie de pe scară. France porunci însă lucrătorului să rămână și să-și continue lucrul. Tapițerul îl ascultă. Atunci, d-na France părăsi încăperea învâindu-i pe amândoi înăuntru și luând cheia cu dânsa plecă

să ia masa la Neuilly la d-na de Martel, care înspăimântată de această întâmplare, o sfătui să se întoarcă cât de curând spre a elibera prizonierii. Când ajunse în str. Chaligny, văzu lume multă adunată în stradă de țipetele tapițerului care de la geam ruga trecătorii să vină și să spargă ușa. Cât despre France, el scria liniștit la masă și nici nu ridică capul când auzi că soția sa se înapoiasse.

În cecece privește data la care France a părăsit str. Chaligny, scrie d-na de Martel, aceasta s'a întâmplat la un an după povestea cu catifeaua de Genua... D-na France mi-a povestit cum s'au întâmplat lucrurile. Mi-a spus: „Totmai scria articolul, când l-am oprit... Mi-a răspuns... Am sfârșit prin a-l numi... (aci un nume pe care France îl socotește „grosolan, ne la locul lui și josnic de imperios”), atunci s'a ridicat dela masă... am crezut că avea de gând să iasă și am plecat... O clipă apoi, am auzit închizându-se ușa de la stradă... M'am gândit: E cu neputință să fi avut timpul să se îmbrace... am alergat la geam... și l-am văzut închizând poarta... Era îmbrăcat tot cu halatul de casă, purta callota pe cap! Târâia pe stradă, după el, ciucurii ciugătorii... iar pe o tavă purta articolul început și călimara... Un ceas după aceea a trimis pe cineva de la hotel Carnot, cu un bilet, să ceară rufărie...”

Prin bilet în cunoștință pe d-na France că nu se va mai înapoia niciodată în str. Chaligny”.

DOMNUL BERGERET SE FIXEAZA APROAPE, ÎN CASA D-NEI DE CAILLAVET

„Ori cum, d-na Armand de Caillavet fu mulțumită să primească pe France mai intim ca înainte, și France, rămas de acum fără cămin, luă obiceiul să ia atât prânzul cât și cina în Avenue Hoche. Sosea între 12 și 2 mânat de foame, fără a se uita vreodată la ceas, cecace ar fi fost de altfel perfect inutil întrucât nu-l întorcea niciodată.

LA CAPIAN

Petreceau adesea vara la o vie a d-nei Arman de Caillavet, la Capiian.

Existența era simplă la Capiian, însă bucătăria era excelentă. D. Arman ținea mult la aceasta și d. de Caillavet veghea asupra-i. Solicitudinea d-nei Armand pentru bucătărie era desinteresată, căci nu mânca aproape nimic de teamă să nu se îngrașe; ținea mult ca invitații să fie bine tratați, iar d. de Caillavet, care e mândru, se arăta de o severitate ades tumultoasă față de bucătar. De altfel ora prânzului aduce întodeauna furtună, aceasta din urmă declarând că exactitatea este indispensabilă perfecțiunii mâncărilor. Dar, la prima bătaie de clopot pentru prânz, France ținând o carte în mână se îndreaptă cu pași măruni spre grădina de lângă castel repetând aceeași frază: „Mă înapoiez numai decăt. Așezăți-vă la masă”. De aci ajunge în vie, de unde nu se mai întoarce.

La a doua bătaie apare d-na Armand, care declară: „Mă duc să-l caut. Așezăți-vă la masă”. Dânsa de asemeni nu se mai înapoiază; de departe se vede umbrela ei de culoare deschisă, ondulând deasupra viei. Bătăile de clopot furioase și repetate urmează chemărilor violente. După puțin timp, dacă mai sunt și alți invitați, pleacă și aceștia unii după alții

să caute pe întărziati, care se înapoiază fără grabă disculând cămin. Lăpata flămâzilor îi urmează și când păbrund în sala de mâncare, găsește, de obicei, pe d. Caillavet care tocmai își termină prânzul zicând: „Dejunul a fost foarte bun”. D-na Arman decretează că oule sunt prea fierți, peștele detestabil și carnea arsă. La fiecare constatare, soțul îi răspunde cu o voce sonoră: „E vina dumitale”, și-i încântat. D. France, împăciuitor, găsește prânzul delicios; și el e acela care are dreptate, căci cunoscând obiceiul statornic și zilnic al sosirilor succesive, nenorocitul bucătar se străduie să dedubleze mâncările spre a putea fi gata la mari intervale.

După prânz, „se lucrează”. Se lucrează în salon. France își are acolo fotoliul său, masa sa, călimara sa, penițele sale de gâscă; nu se găsește însă hârtie sugătoare. Nu se va găsi niciodată. Fatalitatea va urmări necontentit această deplorabilă sugătoare.

De câte ori se merge la Bordeaux, cuvântul „Sugătoare” va fi primul pe lista comisioanelor.

LE LYS ROUGE

Iată împrejurările în cari a fost scris unul dintre cele mai cunoscute romane ale lui Anatole France.

Succesul unor anume romane mondene enerva pe d-na Arman, și ea suferi de disprețul pe care unii eleganti îl arătau lui France, în salonul ei. Vrea să dovedească că și el era capabil să scrie o poveste frumoasă de adulter parizian și că nu ignora nimic din rafinamentele unui mediu pe care ea i-l arătase. Îi îndemna, îl săcăi într'una. El se apăra însă mult timp:

— „Nu știu nimic despre oamenii de lume. Nu am trăit niciodată în intimitatea acestor păpuși; voi spun prostii și păpusile vor râde de mine... Si vor avea dreptate! Vă închipuiți... vă închipuiți, vă închipuiți...” Și ridica ochii spre cer, ca și cum ar fi vrut să-l ia ca martor al absurdității unei asemenea idei. D-na de Martel ne-a povestit că France în tinerețea lui repeta în fiecă clipă: „Vă închipuiți... Vă închipuiți...”

Tenace, d-na Arman de Caillavet revenea mereu la acest proiect. France ocolea orice făgăduială: „Vom vedea...” zicea el. Tot vorbindu-i mereu de roman, sfârși prin a-l face și pe el să se gândească la acesta. Intr'o zi, conveni:

— „Dacă totuși m'asfi decide, ar trebui să mă ajutați mult”.

Și făgădui să-i revadă fondul tabloului și să-i dea toate indicațiile de care ar putea avea nevoie.

MATERIALUL PENTRU DE LYS ROUGE

Ea avu ideia să introducă în grupul „Păpusilor” un personaj cu caracterul pitoresc și care să contrasteze violent cu ele. Aceasta seduse pe France.

Se gănara întâi la Verlaine. Multe persoane au crezut chiar că-l recunosc sub trăsăturile lui Choulette. S'au înșelat. Personajul care a inspirat pe Choulette lui France era bătrân original, regalist, catolic militant, pierdut mereu în visele lui. Locuia în ultimul etaj al unei modeste case de prostituție. În fiecare dimineață se ducea să-și cumpere singur laptele și pâinișoarele.

În una din zile, oprit în prag, cu oala cu lapte într-o mână și cu pâinișoarele în cealaltă, îl întâlni pe France. Fără a auzi

bunăziua pe care i-o dădu acesta, urmându-și kanaul, îi declara cu putere: „Mă simt la pământ pe o cale pe care nu-i vreau urma”. Apoi, foarte uem, intra în casa mearșă.

France vorbea cu multă plăcere de bătrânul gentleman și de această întâlnire.

Se notari cu eroarea să se numească Thérèse Martin-Bellême, să locuiescă la Paris în hotelul aflat la Quai de Burey No. 12. Aceasta frumoasă locuință, devenită astăzi ambasada poloneză, aparținea unei mătuși a d-nei Arman și era cunoscută sub numele de Hôtel du Cedre, pentru că în grădinița din față se înalță unul din primii cedri importați în Franța și plantat acolo de d-na de Lauraguair, în 1760.

Se mai hotărâ de asemenea că e necesar să meargă la florența, pentru a se situa acolo cele mai frumoase pagini de dragoste ale lui France. Pleacă deci într-o frumoasă zi de Mai, la câteva săptămâni după căsătoria lui Gaston (fiul d-nei Caillavet, autorul cunoscut), fiind însoțit și de noul menaj.

LA FLORENȚA

Le Lys rouge cuprinde o mulțime de detalii din călătoria la florența, de altfel chiar această călătorie e unul dintre cele mai frumoase capitole ale romanului.

În una din zile, pe piața Sfintei Mariei-Noni, se opri în fața prăvălierei unui carpatic, „un vrăbier cărui îi tipseau un picior și care fusese înlocuit cu un bărbat de culoare, saria vesel pe capul bătrânului”. Meșul oieri o ramură de busuioc doamnelor, zicând: „Pentru partium, signora”. Pentru a o necăji puțin pe soacră-sa, d-na Gaston de Caillavet exclamă: „Va trebui de asemeni pus în roman și acest bătrân, cu oala de busuioc și cu vrăbierul lui”.

— Desigur, d-ră, și spre a vă pedepsi pentru aceste ironii, vă vom pune și pe d-vs., și vă vom face să jucați un rol îngrozitor, întregii Anatole France.

SUCESUL ROMANULUI

„Când la începutul anului următor apărură „Crinul Roșu”, mare fu satisfacția admiratorilor lui France și a prietenilor d-nei Arman. Regăsim ecoul în multe scrisori, printre care le alegem pe acelea ale d-lui Charles Maurras”:

„Am terminat paginile „Crinului Roșu” și sunt încă adânc mișcat. Nu voi încerca, după toate comentariile pe care vi-le-am făcut până acum asupra acestei călătorii, să luminesc sentimentul meu. Nu am citit nimic de o voluptate mai caldă cu partea a șasea, nimic mai puternic și mai omenesc (dela Racine) de cât ultima parte. Scena finală este de o frumusețe desăvârșită și frumusețea aceasta este atât de vie! Iată cuvântul surprizei mele și din el nu pot ieși. Nu cred că cineva să fi exprimat până acum cu această putere, cu acest adevăr, cu această căldură, lacrimile sacre ale vieții.

„Charles Maurras”

„Nu pot concepe descurajarea cu care d. France ne vorbea despre această frumoasă carte. Nu a scris nimic mai cald.

„Ași fi foarte fericit să știu dacă e bine și dacă s'a desbătut de tinerețea care îi întuneca vederea clară a acestui frumos crin.

„Charles Maurras”

Deci în cadrul în care trăia d-na Arman, găsisse elementele aceleia pe care îl compunea pentru d-na Martin-Bellême, descriindu-i toatele, până și sângea de diamante pe care d-na Arman și-o priadea în păr în vremea aceea, și care, 16 ani mai târziu, în timpul unei mese la ducesa C., îi căzu în farfuria cu supă. O conversație aprinsă cu prințesa Bibescu fusese cauza acestui accident.

Dacă „Theresa exprimă neconținut gânduri delicate, ingenioase, adânci”, acestea nu sunt întotdeauna a lui France, după cum crezuse Jules Lemaitre, ci acelea ale d-nei Arman Caillavet, care avea „spiritul filozofic și liber”.

„Era persoana care întreba cel mai puțin pe vecinul său ceea ce trebuie să gândească”.

Proza pe care France o pune în gura d-nei Martin-Bellême: „Nu știm ce să facem cu această viață scurtă și mai voită apoi una fără sfârșit”, o auzise adese pronunțată de d-na Arman.

CLÉMENCEAU ȘI BRIAND

Numerosi oameni politici veneau în salonul acesta celebru și d-na de Caillavet admira mult pe Clemenceau și Briand. Sursa de acesta din urmă: „E un vrăjitor și nu pot rezista vrajei lui. Ceea ce afirmă, îmi pare întotdeauna evident. Înțeleg puterea pe care o exercită asupra mulțimilor și arta de a convinge un întreg parlament”.

Apoi adăuga, nu fără mândrie: „La mine, încă tânăr deputat fiind, și-a făcut intrarea în lume”.

CONTEMPLAT DE UN PARTER DE SCRITORII

Câte orele 6 se făcea cerc în jurul lui France și atunci aveau loc: „discuții minime discursuri minime în fața unui parter de admiratori”. „În primul rând erau obișnuința casei, femei frumoase și doamne din aristocrație, bătrâni, zariști, tineri scriitori, canaui la Academie, romancierii și romancierii, poeți și poete, chirurgii celebri, psichiatri mondani, pictori în voga, sculptori de cari toată lumea vorbea... La acești obișnuinți, numeroase alte celebrități... Acolo se gaseau de asemenea și somitățile lumii intelectuale străine, când veneau la Paris”.

CINE VENEVA ÎN SALONUL D-NEI DE CAILLAVET

Aci erau frumoasele rivalități între spiritele cele mai fine, mai strălucitoare, mai cultivate: conțesa de Noailles, prințesa Alexandra de Cataman-Chimay, d. și d-na H. de Régner, d-na M. Lemaire, d-ra H. Văcărescu, d-na René Raoul Duval, Raimond Poincaré, Louis Barthou, Henri Lavedan, Briand, Painlevé, Victorien Sardou, Pierre Loti, Alfred Capus, Pierre de Nolhac, Marcel Prévost, Georges de Porto Riche, conțesa Primoli, Robert de Flets, abatele Mugnier, A. Hébrard, prof. Pozzi, prof. Dumas, prof. Robin, Abel Hermant, Tristan Bernard, Fernand Vandérem, Pierre Mille, d-na Refane, Lucien Guitry, etc., etc... Nu pot fi citați toți, și dacă Marcel Proust e absent, aceasta e numai din pricina sănătății sale, care de mai mulți ani deja îl ținea departe de cei pe cari îi iubea mai mult. Scrisori lungi și generoase păstrau mereu prezentă amintirea sa.

DECLINUL

Ea își dădu seama că jugul pe care mâinile ei îl pusese cu drag pe fruntea lui France pentru a-l pune în brazda de muncă îl apasa greu. Levenea nerăbdător, caracterul i se făcea din zi în zi mai dur. De supăra la cea mai mică contradicție. Obișnuința casei, martori ai decepțiilor din ce în ce mai strălucitoare, și a manierei amabile, a vecinilor prieteni, nu mai puteau crede în armonioasă lor intimitate. Aceasta nu mai exista. În fie care clipă, aceasta intimitate era turburată de discuții, de pretenții, de capriciile lui France, care adese răspundeau lacrimile d-nei Armand. Într-o zi când a criticat oarecari pasagi din „Viata lui Anatole d'Arc”, France luă pachetul de foi manuscrise pe care i le citise și le aruncă în foc. Focul a cuprins căminul, și era aproape să cuprindă casa.

D-na Armand asista tristă la această distrugere deprimentă. France acceptă rău-tăcios, efectul violenței sale. După ce se sătură, spuse brusc: „Știi prea bine că am conceptul, și una sau mai multe copii”. D-na Arman știa aceasta, dar asemenea scene îi erau foarte penibile.

Această parte a vieții d-nei Arman de Caillavet și a lui Anatole France poate fi antropiată de o parte tot atât de tristă a vieții d-nei Recamier și a marelui ei prieten Chateaubriand.

NEÎNȚELEGERI, CERTURI, DESPĂRTIRI

Suntem spre sfârșit.

Erau amândoi bătrâni și prea mult loc ocupaseră unul în viața celuilalt. Pentru Anatole France care a rămas „verde” până la bătrânețe, după cum îi plăcea să spună și care la 70 de ani căuta întrigă amoroase, bătrâna prietenă devenise o povară săcâitoare. Gelozia și exclusivismul ei îl exasperau. Jean Jacques Brousson în „Anatole France în papuci” ne dă o parte din sarcasmele și glumele, de multe ori de prost gust, ale marelui romancier, care toate aveau ca obiect pe aceea care slujise drept model eroinei lui „Le Lys Rouge”. Iată încă o întâmplare din cartea noastră:

France plecă. Atunci d-na Arman cunoștea tristețea despărțirilor, zilele lungi, săptămânile nesfârșite lipsite de știri și singurătatea în mijlocul mulțimei de indiferenți.

Într-o zi, în cerc intim, exclamă voioasă: „Ascultați, am primit azi dimineață o scrisoare din Argentina, am să v-o citesc: „Eri am fînt prima noastră conferință. Mare succes!” Un prieten nerăbdător exclamă: „Ce scrisoare încântătoare... Ah! acest France!”

Indignarea d-nei Arman.

— „Dar, domnule, scrisoarea nu e a lui France, ci a lui Francois, servitorul meu!”

La întoarcere, pe când ea îl aștepta la debarcader, Anatole France a trecut cu o acrită de brat, prefăcându-se că nu o vede pe aceea care îi scria dedicații atât de definitive.

(Salonul d-nei Arman de Caillavet, de Jeanne Maurice Pouquet Hachette).

